

МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«КОНЦЕПТУАЛЬНІ ШЛЯХИ
РЕФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ
ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК»**

(10-11 травня 2019 року)

Миколаїв
2019

УДК 37.01(063)
К65

Концептуальні шляхи реформування та розвитку педагогічних наук. К65 Матеріали науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 10-11 травня 2019 р.). – Херсон: Видавництво «Молодий вчений», 2019. – 120 с.
ISBN 978-617-7640-54-6

У збірнику представлені матеріали науково-практичної конференції «Концептуальні шляхи реформування та розвитку педагогічних наук». Розглядаються загальні питання педагогіки та історії педагогіки, теорії та методики навчання, теорії і методики професійної освіти та інше.

Збірник призначений для науковців, викладачів, аспірантів та студентів, які цікавляться педагогічною наукою, а також для широкого кола читачів.

УДК 37.01(063)

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Боса І.О. ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ МАРІЇ ЧИЖЕВСЬКОЇ.....	5
Бурда І.О. ОСВІТНЬО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ КАЛЬВІНІСТСЬКИХ ГРОМАД У ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОМУ РЕГІОНІ В КІНЦІ XVI – ПОЧАТКУ XVII СТОЛІТТЯ (НА ПРИКЛАДІ ПАНІВЕЦЬКОЇ ШКОЛИ).....	10
Дячок Н.В. ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ ЯК ШЛЯХ РЕФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	14
Зима М.О., Біліченко П.Г. ВИЗНАЧЕННЯ ШЛЯХІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ У ПОГЛЯДАХ ЙОГАНА ШТУРМА	20
Кащенко В.М. ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ПРИВАТНОЇ ШКОЛИ ФІЛІПА МЕЛАНХТОНА.....	24
Рябокін А.О. ВНЕСОК АЛКУЇНА У СТАНОВЛЕННІ СЕРЕДНЬОВІЧНОЇ ОСВІТИ ТА ВИНИКНЕННЯ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ СИСТЕМИ.....	27
Yurko N.A., Romanchuk O.V., Kutkova O.O., Tyndyk N.A. CONFLICTS: THE EDUCATIONAL ASPECTS	32
Yurko N.A., Styfanyshyn I.M., Tsar I.-M.I., Tyndyk N.A. DANGERS AND RISKS: THE EDUCATIONAL ASPECTS	37

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

Глушко О.В., Буяло Т.Є. ДИДАКТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ХІМІЇ В ОСНОВНІЙ ШКОЛІ	43
Кеда О.В. ДИДАКТИЧНІ ІГРИ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	47
М'ягкота І.В. ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)» СТУДЕНТАМ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.....	50

КОРЕКЦІЙНА ПЕДАГОГІКА

Мілевська О.П. ДО ПИТАННЯ ЕТІОТИПОЛОГІЇ ТРУДНОЩІВ НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ УЧНІВ З КОГНІТИВНИМИ ПОРУШЕННЯМИ.....	55
---	----

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Бізюк Л.І., Посохова С.І. МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ КЛІМАТ В СТУДЕНТСЬКІЙ ГРУПІ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ	60
--	----

Гренко М.А. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВИКОРИСТАННЯ КАЗОК В ІНКЛЮЗИВНИХ КЛАСАХ.....	66
Гуляєва М.М. НА ШЛЯХУ ДО ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ В УКРАЇНІ.....	71
Джога О.В. ВИРОБНИЧО-ТЕХНОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА БАКАЛАВРІВ ГАЛУЗИ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ СВІТИ.....	76
Короткова Л.І. МЕТОДОЛОГІЧНИЙ КОНЦЕПТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ПОСЛУГ В УМОВАХ ОСВІТНЬО-ВИРОБНИЧОГО КЛАСТЕРУ	80
Мозговий В.Л. ПРОФЕСІЙНИЙ ЕГОЦЕНТРИЗМ УЧИТЕЛЯ: НОВЕ СЕМАНТИЧНЕ НАПОВНЕННЯ ПОНЯТТЯ	83
Стеблюк С.В. МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ У ПРОЦЕСІ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ: СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА	86
Yurko N.A., Protsenko U.M., Trotsun M.A., Tyndyk N.A. ENVIRONMENT: THE EDUCATIONAL ASPECTS.....	90
Якимчук М.В., Петренко Т.В. СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	95

СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Воробей К.М. ЛІТНІ ТАБОРИ ДЛЯ ЛЮДЕЙ ПОВАЖНОГО ВІКУ	98
Yurko N.A., Styfanyshyn I.M., Liorchak A.V., Tyndyk N. A. SOCIALIZATION: THE EDUCATIONAL ASPECTS	103

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

Васильєва К.С., Польгун К.В. ОЧНА ТА ДИСТАНЦІЙНА ПІДГОТОВКА УЧНІВ ДО ОЛІМПІАД.....	108
Lytovchenko O.M. INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN TEACHING ENGLISH.....	113

ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Боса І.О.

*завідувач науково-дослідного відділу
з історії книги та друкарства Х-XXI ст.,
Музей книги і друкарства України*

ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ МАРІЇ ЧИЖЕВСЬКОЇ

Широкому загалу сьогодні добре відоме ім'я Дмитра Чижевського – видатного українського вченого – енциклопедиста: філософа, культуролога та славіста, витоки формування якого, як вченого і громадянина, пов'язані з колишнім повітовим містечком Олександрією (нині – районний центр у Кропивницькій області).

У своїх мемуарах Дмитро Чижевський неодноразово наголошував на виключно важливій ролі своїх батьків у формуванні власного світогляду та становленні життєвих позицій. Його батько – дворянин Іван Чижевський (1865-1924) у період навчання у Петербурзькій артилерійській академії познайомився у народницькому гуртку з Марією Дмитрівною Єршовою (1858 р.н.), донькою заможних купців [4, с. 12]. У той час його майбутня наречена Марія, закінчувала останній курс в академії мистецтв у майстерні видатного художника-педагога Петра Чистякова і вже готувала свою випускню живописну роботу під керівництвом Іллі Рєпіна [3].

У лютому 1889 року Іван Чижевський та Марія Єршова одружилися, але через причетність до народництва, чоловік був арештований і Марія Дмитрівна змушена була залишити академію і стала клопотати про заміну чоловікові тюрми засланням. У результаті її звернення вони були етаповані на Північ Росії до Вологди, де жили переважно з того, що її чоловік давав уроки

математики, а вона навчила місцевих дітей малюванню. Через рік у них народився син Костянтин, а згодом молода сім'я отримала дозвіл повернутися на батьківщину чоловіка в Олександрійський повіт. У 1894 р. народився другий син Дмитро, а потім і донька Марія.

З поверненням до Олександрії Чижевських у місті відчутно активізувалося громадське і культурне життя, а їхня садиба стала своєрідним центром, який стала відвідувати місцева прогресивна інтелігенція. Результатом таких зібрань була реалізація у місті й повіті великої кількості справ у сфері розбудови народної освіти, поліпшення охорони здоров'я та просвітницької роботи [8].

Маючи фахові знання і природжений хист педагога Марія Дмитрівна, як і її чоловік прагнула реалізувати ідеї народництва у просвітницькій роботі, а ідею присвятити себе справі пропаганди мистецтва підказав їй Ілля Репін.

Її донька Марія згадує, як після поїздки сім'ї Чижевських в Куоккалу до Репіна, мати часто говорила, що великий художник наполіг на тому, аби Марія Дмитрівна звернулася в академію і взяла там свідоцтво на право викладати малювання. Він порекомендував їй давати уроки в школі та розшукувати обдарованих дітей і вчити їх мистецтву. Тож повернувшись до Олександрії, Марія Дмитрівна працювала вчителем малювання у чотирикласній школі, а згодом за самовіддану працю отримала подяку від попечителя Одеського округу. Але лише цим її діяльність не обмежилася. Через декілька років педагогічної праці її земство призначило попечителем школи Чиркіна [2].

За порадою Іллі Репіна Марія Чижевська вишукувала в місті Олександрії та окрузі обдарованих дітей, і згодом вдома організувала для них власну рисувальну школу на безоплатній основі. Про це також є короткий спогад у її доньки Марії: «Зимою, тричі на тиждень мама займалася з нами малюванням. Окрім мене і брата з нами вчилися діти наших друзів. Мама нам пояснювала як малювати, й дуже гарно розмовляла з нами про мистецтво, пояснювала картини художників, зрозумілі для нашого віку... Серед наших олександрійців, мама вишукувала здатних до малювання і займалася з ними. Так кілька

років у неї займався Львов – продавець з мануфактурного магазину. Потім він вступив до Одеської художньої школи. Сина візника Феоктистова мама «виловила», розмовляючи з візником, фаетоном якого їхала, хлопця було підготовлено до Полтавської художньої школи». Два (інші) учні Марії Дмитрівни згодом закінчили архітектурні факультети у Москві» [7].

Також Марія Чижевська була першою вчителькою малювання відомої в майбутньому художниці Вікторії Белаковської. Донька Марії Чижевської у своїх спогадах писала про це так: «Була в мамі учениця Тася Белаковська – донька олександрійського лікаря Белаковського. Вона вступила спочатку в школу малювання в Петрограді, а потім – в академію мистецтв ». У свій час у книзі «Кобзар на мотоциклі» [9] було опубліковано 10 листів режисера Леоніда Чернова (Малошійченка) до Вікторії Белаковської в перекладі на українську мову, де він звертався до адресата: «Тася! Мила Тася! Тасик». Саме так усі знайомі називали Вікторію Белаковську, і помилки в спогадах Марії Чижевської немає, а опубліковані в цій же книзі фотознімки підтверджують, що Вікторія Белаковська і «Тася Белаковська» – це одна й та сама особа. У 1918-1923 р.р. В. Белаковська навчалася в Одеському художньому інституті у Павла Волокидіна та Тита Дворнікова, але через матеріальні труднощі покинула навчання і повернулася в Олександрію, де стала працювати художником місцевого театру. Збереглася афіша того часу: «Звітний спектакль в Олександрії 16 липня 1922р. Карло Гольдоні «Мірандоліна». Постановка Леоніда Чернова, зав. художньою частиною Вікторія Белаковська» [6]. Після переїзду у 1923 році до Петрограду навчалася у ВХУТЕМАСі на живописному відділенні в майстерні Кузьми Петрова-Водкіна. Підготувала дипломну роботу «Сталевий кінь на полях України», і в 1927 році отримала звання художника-живописця.

Як художник і педагог Марія Чижевська вміла побачити зародок таланту. Через деякий час у її художній студії безкоштовно вже навчалися ціла група здібних до малювання дітей. Її дочка Марія

у своїх спогадах відзначала, що: «Двох хлопців – Зейтмана і Дрейзина – Марія Дмитрівна особливо виділяла за їх здатності». А одного разу навіть альбом з малюнками свого юного учня возила в Академію мистецтв, де високо оцінили талант юнака.

Еліозар Дрейзин (1900–1979) одного разу потрапивши до приватної малювальної школи Марії Дмитрівни, назавжди прилучився до світу мистецтва, його особливо захопили розповіді про творчість знаменитих художників і видатні пам'ятки архітектури світу. І як результат – і сам він у майбутньому став відомим архітектором. Е. Дрейзин з дитинства дуже любив читати, і часто відвідував Олександрійську громадську бібліотеку, де Марія Дмитрівна певний час працювала, і саме з її ініціативи у бібліотеці було відкрито дитячий відділ. Тож не випадково, що і трудову діяльність юнак розпочав 1917 року у відділі народної освіти, а згодом став завідувачем бібліотеки Олександрії. Маючи хист до малювання і досвід отриманий у школі М. Чижевської, Е. Дрейзин вступив на архітектурний факультет ВХУТЕМАСу, де його вчителями стали відомі майстри: А. Щусєв, І. Голосів, Л. Веснін. Після закінчення у 1928 році Московського вищого державного художньо-технічного інституту, став членом Спілки архітекторів СРСР і все своє подальше життя займався будівництвом [1]. Е. Дрейзин автор низки книг по мистецтву, серед яких варто відзначити видання «Деревянная архитектура Томска» (1975), присвячене художньому прорізному різьбленні у традиційній дерев'яній архітектурі міста.

Унікальні живописні імпрессионістичні роботи ще одного учня Марії Чижевської – Ісаєя Михайловича Зейтмана нині вважають за честь виставляти кращі галереї світу, а його рідкісні твори шукають колекціонери і полюють за ними, оскільки за життя він нічого не продавав, і ніколи не писав на замовлення. Але з дитинства життя його не балувало, коли хлопчикові було 6 років, помер батько, а разом з ним осиротіли і четверо його братів. Відтак мати – акушерка, ледве могла зводити кінці з кінцями та утримувати сім'ю.

Підрісши Ісай вступив до місцевої гімназії, де захопився малюванням. Його роботи побачила і оцінила здібності Марія Дмитрівна Чижевська, взяла талановитого хлопця під свою опіку і дала перші базові уроки малювання.

Вперше живопис М. Зейтмана був представлений у 1933 р. на виставці самодіяльних художників Москви, а перша персональна – відбулася рівно через 50 років у Центральному Будинку літераторів, і мала великий резонанс серед цінителів і послідовників школи імпресіонізму. З 1990 року були започатковані щорічні виставки художника в Коктебелі у будинку-музеї М. Волошина. Його твори знаходяться у Феодосійській картинній галереї ім. І.К. Айвазовського і приватних колекціях в Росії, Ізраїлі, США, Німеччині, Австрії, Фінляндії [5].

Таким чином у сім'ї Чижевських все життя панувала творча атмосфера невіддільна від мистецтва, а Марія Чижевська бачила свою життєву місію у поширенні знань і духовних надбань для інших, що в майбутньому мало сприяти формуванню невідворотних демократичних перетворень у суспільстві, а згодом і привело б до політичної перебудови всієї імперії.

Список використаних джерел:

1. Біографія Е. Дрейзина. Режим доступу: <http://souzarch.tomsk.ru/32>.
2. Босько В. Історичний календар Кіровоградщини на 2013 рік. Люди. Події. Факти / В. Босько / Кіровоград: Центр.-укр. вид-во, 2012. – С. 237.
3. Валявко И. К биографии мыслителей XX ст.: детство Дмитрия Чижевского и о. Георгия Флоровского как яркий «импульс» их дальнейшего творческого пути // Детство в христианской традиции и современной культуре – Успенские чтения / Сост. К. Сигов. – К., 2012. – С. 501-535.
4. Деятели революционного движения в России: До 50-х гг. XIX в. ч. 2. Шестидесятые годы. – М., 1934. – 265 с.
5. Кохан А. Художник Божьей милостью из Александрии / Анатолий Кохан // Городской курьер. – 2008. – 15 мая (№ 20). – С. 11.
6. Кохан А. Переплетение судеб. Режим доступу: <http://www.library.alexandriya.com/index.php/2-uncategorised/133-kraieznavstvo?showall=1&limitstart=>.

7. Куценко, Леонід Васильович. Олександрія скитська в житті Нестора славистів // «Благословенні ви, сліди...». – Кіровоград: Центр.-укр. вид-во, 1995. – 100, [2] с.: іл.

8. Мержанов Ф.Н. Александрия до Октябрьской революции. 1896-1919 годов / Ф.Н Мержанов // Олександрія, березень 1962 року. Рукопис. Режим доступу: <http://www.library.alexandriya.com/index.php/pro-biblioteku-tsbs/oleksandriiska-miska-tsbs/2-uncategorised/133-kraieznavstvo?showall=1&limitstart>.

9. Чернов-Малошийченко Л.К. Кобзар на мотоциклі: вірші, гуморески. Оповідання, листи, спогади про письменника / Л.К. Чернов-Малошийченко; упоряд. І.М. Задоя. – Одеса : вид. Барбашин, 2005. – 320 с.

Бурда І.О.

студентка,

Науковий керівник: Біліченко П.Г.

кандидат педагогічних наук, доцент,

Глухівський національний педагогічний університет

імені Олександра Довженка

ОСВІТНЬО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ КАЛЬВІНІСТСЬКИХ ГРОМАД У ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОМУ РЕГІОНІ В КІНЦІ XVI – ПОЧАТКУ XVII СТОЛІТТЯ (НА ПРИКЛАДІ ПАНІВЕЦЬКОЇ ШКОЛИ)

Ми вважаємо, що актуальність нашого дослідження зумовлена тим, що історія протестантського шкільництва на території України в зазначений історичний період залишається недостатньо вивченою. Велика кількість підручників з історії педагогіки та й власне з історії України не містять у собі навіть згадки про зазначену проблему. Мета нашого дослідження полягала у вивченні особливостей навчального процесу у панівецькій вищій школі – одному з кальвіністських освітніх закладів у Західному регіоні України в XVI – XVII ст.

Відомо, що протестантизм, як явище, виник у країнах Європи в XVI столітті. Він був своєрідною релігійною опозицією

католицизму, який поширив свої впливи на всі сфери суспільного життя. Проти феодалізації релігії виступили представники нового на той час протестантського руху. Боротьба проти основної європейської релігійної доктрини призвела до Реформації, результатом якої стало утворення третього християнського напрямку. Протестантизм, який у перекладі з латині звучить «публічно доводячи», рішуче змінив розуміння церкви, її обряди, ієрархію [3]. Однією з трьох течій протестантизму був кальвінізм. Його основною метою було «відновити істину» – ліквідувати церковні звичаї, про які не зазначалось у Біблії. Звичайно ж, такі ідеї були одразу підхоплені освіченими та заможними людьми, які створили осередки цього вчення в країнах Європи. Початок розповсюдження кальвінізму на території України припадає на початок 40-х років XVI сторіччя і пов'язаний з діяльністю багатьох культурних діячів та політиків, переважно польських та литовських. В Україні кальвінізм розповсюдився всюди: від Волині і Галичини до Поділля і Київщини, однак самі збори (общини, громади), а також школи і друкарні були зосереджені переважно у Західній Україні. Та надати релігії широкого розголосу, привернути якомога більше мирян допомагали не лише нові церкви, але й школи. Для кращого розуміння системи виховання у кальвіністських школах, слід зазначити, що педагогіка протестантизму була дуже інноваційною та відрізнялася від католицького та православного виховання того періоду. Базова відмінність полягала в більшій практичності отриманих знань. Учнім надавали ту необхідну інформацію, що дозволяла їм вдало виконувати службові обов'язки на майбутніх високих посадах [2, с. 23]. Під впливом реформації гуманістична педагогіка набрала вираженого філологічного характеру. Найбільше уваги звертали на мовне та літературне виховання. Протестантські школи вважалися навчальними закладами грецького напрямку, адже, на відміну від православних шкіл, там разом з латиною вивчали й грецьку мову, їх граматичні засади. Досконале вивчення мов сприяло здійсненню одного з основних завдань протестантів – ознайомлення учнів з кращими творами

латинських і грецьких авторів, з Біблією й іншими джерелами в оригіналі, у неспотворених церквою формах [1, с. 81]. Також викладали мистецтво вправного мовлення – риторичку, та науку дискусій – діалектику. Важливе місце у навчальному процесі посідала піітика – теорія поезії. Як вже зазначалося вище, література посідала одне з основоположних місць у навчанні. Реформаторські школи робили акцент на вивченні класичної літератури. Її читали, опрацьовували, коментували, заучували, за їх прикладом писали прозу та вірші на латинській та грецькій мовах [2, с. 24].

Однією зі шкіл кальвіністів в Україні була панівецька. Зараз Панівці – це село Кам'янець-Подільського району Хмельницької області, яке є ще й центром Панівецької сільської ради. Та наприкінці XVI століття розташовані біля річки Смотрич Панівці мали статус міста. Брацлавським воєводою на той час був Ян Потоцький, відомий не тільки як політичний діяч, а й передусім ще й кальвініст і реформатор. Саме на його кошти у містечку в 1590 році з'явився замок, а при ньому відкрилися кальвіністська друкарня, молитвений дім та школа з академією. У панівецькій школі вивчалися «сім вільних наук», а також мови (грецька, латинська, народна), математика, основи християнської етики, історія, географія, космографія, природознавство, музика, риторика, поезія, діалектика. Статус вищої школи автоматично додавав до вищезазначеного переліку ще курс теології, права, етики та філософії [1, с. 86]. Викладацький склад навчального закладу за сучасними мірками був дуже малим – усього три людини. Станом на початок XVII століття такими спеціалістами були ректор – Панкратій Банцер, віце-ректор Ян Май та вчитель С. Пельцель. Слідкував за внутрішнім життям закладу сеньйор. Людину на цю посаду кальвіністи обирали на синоді (священному зібранні). Сеньйор був присутнім на екзаменах, слідкував за тим, як вчителі виконують свої службові обов'язки, забезпечував школу відповідно до її нагальних потреб. Також він писав статuti та програми для навчального закладу, і раз на рік мав звітувати про свою діяльність перед синодом.

Навчальні плани школи не дійшли до наших днів, але деякі висновки можна зробити на основі планів діяльності інших аналогічних за релігійною та освітньою тематикою закладів. Так, скоріше за все у неділю учні мали прокидатися зі сходом сонця. Молодші йшли на годинну лекцію з тлумачення послань апостола Павла, а старші – на годинний курс теології. Після школярі відвідували церковну службу. У понеділок, вівторок, четвер та п'ятницю зранку учні вислуховували повчання, далі відвідували заняття. У другій половині дня вони знову слухали проповідь і ще дві години займалися у класах. У середу та суботу від проповідей школярі звільнялися, адже класних занять у ці дні не було. Щосуботи адміністрація школи розглядала звіти чергових стосовно порушників дисципліни та неохайних дітей; їх карали, але щодо засобів та міри покарань відомостей не лишилося [5, с. 161, 172-174].

Ми звернули увагу на особливості вивчення мов. У школі латину вивчали за допомогою творів Катона, а також листів та етичних і риторичних творів Цицерона. Читали також Вергілія, Горація, Теренція, Густина, Кастеліона, Вівіса. Грецька мова вивчалась на гіршому рівні. Її граматичним засадам навчали за книгою Кленарда. Також учні могли читати Ксенофонта, Демосфена, Лукіана. До народних мов, які вивчались у школі, були польська, литовська, руська.

Також новаторською стала своєрідна спеціалізація: учні, які готували себе до церковної служби, після катехитичного класу переходили в теологічний; хто прагнув продовжувати освіту за кордоном, навчався переважно у класах філософії та права.

Панівецька школа існувала лише близько 20 років. Після смерті її засновника та мецената Яна Потоцького навчальний заклад відійшов його його племінника Станіслава Ревера, який, будучи католицької віри, перетворив приміщення школи на підсобні приміщення [4, с. 161].

Отже, у XVI-XVII ст. відбувся глобальний перелом у духовній історії України. Вона поступово увійшла в загальноєвропейський реформаційний процес. Наслідком релігійної боротьби проти католицької церкви стає духовне піднесення українського народу.

Це відбулося значним чином завдяки протестантській, зокрема кальвіністській освітній та культурній діяльності. Реформатські школи фактично заклали основу модерного на той час виховання, і визначним є те, що українські учні одними з перших випробували це виховання на собі.

Список використаних джерел:

1. Артемова Л.В. Історія педагогіки України. Підручник для студентів вищих навчальних закладів / Л.В. Артемова. – Київ: Либідь, 2006. – 421 с.
2. Біднов В. Школа й освіта в Україні / В. Біднов. – Київ: Українська культура, 1993. – 49 с.
3. Большой Энциклопедический словарь [Електронний ресурс] // Академик – Режим доступу: <https://dic.academic.ru/dic.nsf/enc3p/245866>.
4. Любащенко В.І. Історія протестантизму в Україні. Курс лекцій [Електронний ресурс] / В.І. Любащенко // Львів. – 1995. – Режим доступу: https://risu.org.ua/ua/library/books/autors/liubaschenko/history_of_protestantism_in_UA/vlub_history_6/65782/.
5. Харлампович К.В. Западнорусские православные школы XVI и начала XVII века, отношение их к инославным, религиозное обучение в них и заслуги их в деле защиты православной веры и церкви / К.В. Харлампович. – Казань: Типо-Литография Импер. Университета, 1898. – 524 с.

Дячок Н.В.

викладач,

Київський університет імені Бориса Грінченка

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ ЯК ШЛЯХ РЕФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Сучасний освітній простір закладів вищої освіти дуже сильно акцентує увагу на необхідності реформування професійної освіти. Результатом даних змін є подолання одноманітності в сфері сучасних кваліфікацій та представлення світу нову модель освітньої

системи, яка б відповідала реаліям інформаційного суспільства зі стрімкими інтеграційними процесами.

Досліджуючи необхідні зміни у професійній мобільності слід розглянути професійну мобільність майбутніх фахівців. Дане поняття розглядається багатьма науками, такими як: філософія, економіка, соціологія, психологія, педагогіка та інші. Тому можемо стверджувати, що дане поняття несе в собі міждисциплінарний характер. Міждисциплінарність професійної мобільності пояснюється її необхідністю на різних життєвих рівнях особистості, таких як: професійне, соціальне та особисте життя, кваліфікаційний розвиток фахівця тощо. Необхідність наявності професійної мобільності на всіх життєвих етапах особистості може бути пов'язана з різними причинами її виникнення. Наприклад, якщо у вчителя іноземної мови життєві обставини склалися так, що йому необхідно змінити територіальне місце проживання, але на новому місці немає трудової діяльності вже за отриманою кваліфікацією фахівцем. В даному випадку, перенавчання або зміна трудової діяльності стане своєрідною формою адаптації особистості до нових умов існування.

В даному випадку цілком слушною є думка науковця Р. Пріми стосовно професійної мобільності. Науковець зазначає, що професійну мобільність доцільно розглядати як «підґрунтя ефективного реагування особистості на «виклик» сучасного суспільства, своєрідний особистісний ресурс, що лежить в основі дієвого перетворення суспільного доквілля і самого себе в ньому; системне багатогранне явище, що вимагає інтегрованого, міждисциплінарного підходу щодо дослідження; внутрішній (мотиваційний, інтелектуальний, вольовий) потенціал особистості, що лежить в основі гнучкої орієнтації і діяльнісного реагування в динамічних соціальних і професійних умовах у відповідності з власними життєвими позиціями; забезпечує готовність до змін і реалізацію цієї готовності у своїй життєдіяльності (готовність особистості до сучасного життя з його багатоаспектними чинниками вибору); детермінує професійну активність, суб'єктність, творче

ставлення до професійної діяльності, особистісного розвитку, що сприяє ефективному розв'язанню фахових проблем» [5, с. 101-102].

Поява у педагогіці категорій «*професійна мобільність*» спричинена її зв'язком з фаховою (професійною) освітою, на процес здобуття якої впливають різні причини, з-поміж яких вчені виокремлюють зовнішні та внутрішні. Зовнішні причини, на думку В. Борисова, зумовлені змінами в житті людини. Дані зміни можемо охарактеризувати як зміни глобального та індивідуального характерів. Глобальний характер змін може бути викликаний зміною професії, робочого місця, статусу в організації в результаті різних причин, наприклад, хвороби, або зміни місця проживання, фінансовий стан тощо [2]. Внутрішній характер змін спричинений індивідуальною спрямованістю особистості. Індивідуальна спрямованість особистості характеризується її прагненням досягти успіху, яке викликає у фахівця бажання до самовдосконалення, саморозвитку, кар'єрного зростання тощо [3, с. 34]. У процесі індивідуальної спрямованості фахівця значне місце належить професійному самовизначенні, яке передбачає зміну трудової позиції, тобто професії. Така зміна трудової позиції повинна кардинально відрізнятися від раніше отриманої професійної освіти. Належне моральне сприйняття необхідності у зміні професії та у самовдосконалення є передумовою формування професійної мобільності фахівців.

Педагогічна складова поняття мобільності забезпечується підготовкою до професійного розвитку. Формування професійної мобільності в процесі здобуття фахової освіти зосереджене на безперервному пізнанні, яке стає необхідною умовою саморозвитку фахівця. Досліджуваний нами феномен у процесі саморозвитку фахівця реалізується через здійснення міжпредметних зв'язків фахових дисциплін на основі особистісно-орієнтованого, діяльнісного і компетентнісного підходів.

Досліджуючи вищезазначені підходи варто говорити про наявність об'єктивних та суб'єктивних передумов формування професійної мобільності дає змогу розглядати реальну, потенційну і фактичну

мобільність як окремі частини професійної мобільності. Під поняттям *потенційної мобільності*, за визначенням Н. Коваліско [4], слід розуміти бажання фахівця змінити свій професійний статус, професійну позицію. Період існування потенційної мобільності різний у всіх. Критично низький рівень потенційної мобільності призводить до появи фактичної мобільності. *Фактична мобільність* – сама зміна професійного статусу під дією різних факторів. Завершальним компонентом буде розглядатися *реальна мобільність*, але її успішність буде залежати від ефективно сформованих вище компонентів.

Досліджуючи різні прояви досліджуваного нами явища можемо виокремити і принципи мобільності у процесі здобуття професійної освіти (див. таблицю 1).

Відповідно до принципів мобільності у професійній освіті можемо виділити шляхи, що рухають дане явище у двох напрямках (позитивному та негативному). Дані напрямки відомі науці як канали циркуляції мобільності. Науковець С. Фролов виділяє канали циркуляції, такі як: безробіття, армія, освіта, професія, місце проживання тощо [7]. Зазначені канали циркуляції мобільності є активними і для процесу здобуття професійної освіти. На формування професійної мобільності буде впливати гендер (яка стать найбільше готова швидко адаптуватися), вік (в якому віці розпочинається саморозвиток особистості), вже здобута професія та необхідність у її зміні, місце проживання особистості, фінансове становище індивіда. Зазначені ознаки надають особистості певного як соціального, так і професійного простору. Але не дивлячись на це є досить поширеним явище «серед працездатних громадян, які свідомо обрали якусь професію і оволоділи нею, є люди, що змушені перенавчатися і працювати за іншою професією» [6, с. 2].

Враховуючи вищезазначене, можемо сказати, що зміна парадигми у професійній освіті на користь професійної мобільності – це шлях до покращення якості трудової діяльності. До речі, наша думка збігається з думкою науковця Т. Заславської, яка зазначає, що професійна мобільність є однією із форм трудової мобільності і є не

стільки економічним чи соціальним, скільки міждисциплінарним поняттям [1, с. 3].

Таблиця 1

Принципи мобільності

Принципи мобільності в суспільстві	Принципи мобільності в професійній освіті
існування в суспільстві соціальних верств, які є абсолютно закриті (мається на увазі соціальні групи де відсутня соціальна мобільність за трьома основних її напрямками: економічний, політичний, професійний)	існування відкритої системи професійної освіти, де належно представлені можливості для саморозвитку та самореалізації
існування групи в якій вертикальна соціальна мобільність є абсолютно вільною	наявність у системі професійної освіти груп, де професійна мобільність (зміна професійної діяльності) відбувається без будь-якого опору
загальність вертикальної мобільності (даний вид переходу здійснюється окремими особистостями на загальних умовах)	здійснювати мобільність можуть індивіди, які досягли належного рівня професійної підготовки на загальних умовах для всіх
принцип інтенсивності та падіння мобільності, який залежить від суспільних вимог	принцип інтенсивності та падіння мобільності, який залежить від вимог професійної освіти (залежить від необхідності кількості фахівців у різни галузях для ефективного розвитку суспільства та якості професійної підготовки)
відсутність руху мобільності, тобто відсутність постійного руху	інтенсивність руху мобільності та його вільної зупинки (при необхідності) під час здобуття професійної освіти

Саме тому, проведене нами дослідження показало те, що шляхи удосконалення фахової освіти майбутніх фахівців: буде здійснювати лише за умови оновлення або реформування системи професійної освіти відповідно до вимог часу, маємо на увазі модернізація її структури і змісту педагогічної практики студентів, удосконалення системи інформованості освітньої галузі тощо.

Список використаних джерел:

1. Заславская Т.И. Трудовая мобильность как предмет экономико-социологического исследования. *Методологические проблемы социологического исследования мобильности трудовых ресурсов*. Новосибирск: Наука, 1974. 318 с.
2. Борисов В.А. Социальная мобильность в советской России. *Социологическое исследование*. 1994. № 4. С. 114–117.
3. Горанская Е.И. Профессиональная мобильность педагогов: личностно-компетентностный аспект : сб. науч. труд. 2011. С. 178–179.
4. Коваліско Н.В. Трудова мобільність в умовах регіонального ринку праці : дис. ... канд. соціол. наук: спец. 22.00.07 «Соціологія управління» Львів, 1999. 184 с.
5. Пріма Р.М. Формування професійної мобільності майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика: монографія / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. Д.: ІМА-прес, 2009. 368 с.
6. Сушенцева Л.Л. Формування професійної мобільності майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах: теорія і практика : монографія / за ред. Н.Г. Ничкало. Кривий Ріг : Видавничий дім, 2011. 439 с.
7. Фролов С.С. Социологии: учеб. для студ. вузов. М. : Гардарики, 1999. 344 с.

Зима М.О.

студентка;

Біліченко П.Г.

кандидат педагогічних наук, доцент,

*Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка*

ВИЗНАЧЕННЯ ШЛЯХІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ У ПОГЛЯДАХ ЙОГАНА ШТУРМА

Йоганн Штурм (нім. Johannes Sturm, Ioannes Sturmius; народився 1 жовтня 1507 року в місті Шлейден (нім. Schleiden), Рейнланд – Пфальц (нім. Rheinland – Pfalz), помер 3 березня 1589 року в місті Страсбург (нім. Straßburg) – відомий німецький педагог-гуманіст. Після закінчення Льєжської школи навчався в Левенському університеті (1524-1529 рр.). Був шість років (1530-1536 рр.) викладачем класичних мов у Колежж де Франс (фр. Collage de france) в Парижі. В 1537 році був запрошеним міським магістром в місто Страсбург для організації школи яка почала занепадати через відсутність учнів та вчителів. Саме після того як Штурм організував гімназію, він і зазнав слави на всю Європу. Його шкільна система, побудована на ідеях Філіпа Меланхтона (нім. *Philipp Melancthon*, німецький гуманіст теолог і педагог, систематизатор лютеранської теології, сподвижник Лютера) послужила зразком для багатьох шкіл в XVI та XVII ст. і мала великий вплив на «ratio studiorum» єзуїтських шкіл [3].

Тривалий час вважалося, що Страсбурзька гімназія поділялася на дев'ять класів (*ordines, curiae, tribus*), але за останніми даними виявляється, що його гімназія була поділена на десять класів, а для кожного класу був призначений свій вчитель, про що повідомляється в його творі «*Epistolis classicis*», який він писав для вчителів своєї гімназії [2].

Розглядаючи організаційно педагогічну діяльність Штурма ми спробуємо визначити які він вбачав шляхи підвищення ефективності навчальної діяльності у його Страсбурзьській гімназії.

В реалізації своїх ідей Штурм обрав складання письмових методологічних порад у формі листування.

Так для вчителя десятого класу Фризія (нім. Friziy), Штурм радив у в своєму листі закласти фундамент основ освітнього процесу, навчати дітей простим викладанням без зайвих навантажень. Якщо діти засвоїли всю програму успішно і результати успішності будуть високими, то це буде найбільшою нагородою для вчителя. В кінці року проводився екзамен, де учень дев'ятого класу запитував учня десятого класу чого той навчився за весь рік, після відбувався перехід учнів до наступного класу.

Ширнеру (нім. Shirner), вчителю дев'ятого класу, Штурм писав, що той повинен закріпити в пам'яті учнів вивчений матеріал з попереднього класу, а також він повинен був посприяти вивченню нових латинських слів. Наприклад, один учень повинен був вивчити одні слова, а другий інші, але щоб ці слова відповідали одному поняттю (наприклад, один вивчав слово «alauda» – жайворонок, а інший «anas» – качка), потім вони вислуховували один одного і це, на думку Штурма, сприяло б таким чином легкому запам'ятовуванню цих слів.

Тут також прослідковується проведення перевірки знань у формі екзамену, де учень восьмого класу питав учня дев'ятого класу про його досягнення. Про це ми вже повідомляли вище, але тут вже колишній екзаменатор екзаменується сам. В такому ж порядку продовжувалися екзамени і в наступних класах.

Матоею Гюрберу (нім. Mutter Gurber), вчителю восьмого класу, Штурм радив також закріпити знання набуті в попередніх класах, навчити їх новим словам та залучив до вивчення творів римських та грецьких ораторів. Також починалося вивчення листів Цицерона.

Лінгельсгемей (нім. Lingelsgemei) був вчителем сьомого класу і йому Штурм писав у листі про заборону використання будь-якого

катахізису з попередніх класів, тобто вони повинні були навчатися всьому новому. Він радив за доцільне виконувати різні письмові та усні вправи, щоб таким чином вони повторювали вже вивчений матеріал в попередніх класах. В неділю учні перекладали німецький катахізис на латинську мову, окрім слів які були затверджені церквою (Trinitas – Трійця; sacramentum – таємниця; baptismus – хрещення).

Вчителю шостого класу – Маллеолу (нім. Malleol) потрібно було ознайомити учнів з більшими листами Цицерона. Також Штурм порадив цьому вчителю поділити учнів на три декурії; перша декурія перекладали та переказували на пам'ять твори єпископа Амвросія (Bischof von Ambrose), друга – епіграмму Марціала (Folge von Marcyal), третя – Горація (Horror). В цьому ж класі починалося глибоке вивчення грецької мови.

Бітнеру (нім. Beatner), вчителю п'ятого класу, порадив навчити учнів нових грецьких слів для позначення побуту життя та звичаїв. Вже в кінці навчального року учні повинні були практикуватися в складанні віршів. В суботу та неділю вивчалися послання апостола Павла. Також в цьому класі повинна була вивчатися музика .

В своїх листах до вчителів четвертого класу – Лаврентія Енглера (нім. Engure Lawrence), третього – Бошію (нім. Bosch), другого – Ренарду (нім. Renard) та першого – Голію (нім. Goliu), Штурм також писав про їх вчительську відповідальність, їх педагогічний обов'язок перед гімназистами та завдання які вони повинні виконувати разом з учнями, аби ті також відчували підтримку від своїх наставників. Також за його порадою в третьому класі починалася читати перша книга «Ілліади» або «Одісея». У всіх класах продовжувалося читання послань святого апостола Павла, але в цих класах вже потрібно було заучувати їх на пам'ять. Юнаки повинні були перекладати речення з латинської мови на грецьку і навпаки. Також вважалося за доцільне грати різні ролі у виставах, які учні самі ж й організовували, адже навіть в своїх листах Штурм згадував про те, що сам в роки свого навчання він грав роль Гета в комедії Теренція «Форміо» [1, с. 313-336].

Також нам стає відомо з листа Штурма, що в першому класі рівень знань учнів досягав дуже високого рівня, адже учні самостійно повинні були складати твори латинською або грецькою мовами в художньому стилі, а послання апостола Павла повинне було пояснюватися учнями самостійно без допомоги вчителя.

Отже, з проведеного нами аналізу шляхів підвищення ефективності навчальної діяльності в Страсбурзькій гімназії з листів Й. Штурма випливає, що Штурм писав ці листи для того, щоб підтримати вчителів, дати їм пораду або ж настанову. Слід сказати, що Штурм таким чином приділив увагу кожному зі своїх колег і це не залишилося без результату, адже учні вже під кінець свого навчання могли вільно писати, читати, говорити не тільки латинською мовою, а й грецькою, що мало дуже великий вплив на декламування їхніх ораторських здібностей. Тож ефективність методів навчальної діяльності Йоганна Штурма була дуже високою.

Список використаних джерел:

1. Карл фон-Раумер. История воспитания и учения от возрождения классицизма до нашего времени / [Соч.]; Пер. с 3 изд., под ред. Н.Х. Весселя. Ч. 1-2. – Санкт-Петербург : тип. В.С. Балашева, 1875-1878. – 2 т.; С. 24.
2. Карл Шмидт. История педагогики, изложенная во всемирно-историческом развитии и в органической связи с культурной жизнью народов / Пер. Эдуарда Циммермана. Т. 1-4. – 3-е изд., доп. и испр. Вихардом Ланге. – Москва: К.Т. Солдатенков, 1877-1881. – 5 т.; С. 22.
3. Е. Цитронь и А. Карнаухова. История педагогики. Автриз, перевод с 3-его исп. и доп. Ним. Издания. под ред. прив. доц. С.А. Ананьина. Проф. Т. Циглерь. Книгоиздательство «Сотрудник» // Петербург-Киев. 1911 г.

Кашенко В.М.

студентка,

Науковий керівник: Біліченко П.Г.

кандидат педагогічних наук, доцент,

Глухівський національний педагогічний університет ім. О. Довженка

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ПРИВАТНОЇ ШКОЛИ ФІЛІПА МЕЛАНХТОНА

Нами була здійснена спроба розглянути особливості роботи приватної школи Філіпа Меланхтона (нім. Philipp Melanchthon 1497-1560), відомого реформатора і гуманіста, найближчого соратника та помічника Мартіна Лютера. У західній історіографії його називають Вчителем Німеччини, але серед вітчизняних дослідників його життя та діяльність залишається недооціненими, він і надалі залишається у тіні, адже основні його твори і досі недоступні українським історикам, які у свою чергу, не виявляють значного інтересу до його педагогічної діяльності, але Меланхтон був не лише теоретиком, а й практиком освіти і головним його творінням стала приватна школа в якій він втілював власні теоретичні положення в життя.

Ми з'ясували, що найбільшим захопленням Меланхтона було спілкування з молоддю, у нього була звичка ні кому ні в чому не відмовляти. Багато молодих людей зверталось до нього з проханням допомогти скласти вірш, відредагувати текст, дати пораду, або ж просто поговорити. Меланхтон же говорив, що відчуває батьківську любов до всіх молодих людей які приходять до нього [2, с. 56]. На нашу думку, саме із цієї любові й з'явилася його приватна школа (Schola privata), що правда до такого рішення Меланхтона підштовхнула також фінансова скрута, тому він був змушений прийняти до себе на навчання студентів, які не могли вступити до університету через невідповідний рівень знань [1, с. 89]. В той же час Меланхтон продовжував і свою викладацьку діяльність читаючи курс біблійних лекцій із Євангелія від Матвія, а з квітня 1520 р. впродовж року читав лекції по листах ап. Павла до римлян хоча ніякого заробітку від цього не отримував, що змушувало його

приймати, ще більшу кількість учнів. Але все ж головним для педагога було те, що він всією душею хотів виховувати та давати необхідні знання яких так потребували студенти [3, с. 34].

Ми дізнались, що в той час у Віттенберзі не було гімназії в якості підготовчого закладу до університетських занять, тому студенти змушені були скитатися по вулицям міста без будь якого нагляду, а тим більш якогось навчання. Тому ми прийшли до висновку, що за таких обставинах більшість студентів мусили навчатися в приватних школах, а би тільки отримати хоч якусь користь від свого перебування у Віттенберзі. Так Меланхтон вислухавши прохання батьків які приходили до нього заради того, щоб він прийняв їхніх дітей до себе, задля духовного та тілесного виховання вирішив нарешті створити власну приватну школу.

Нами було з'ясовано, що в приватній школі перше місце серед навчальних предметів займали латинська та грецька мови. Граматика а саме у вигляді етимології, орфоєпії та синтаксису була фундаментальною наукою. Коли учні засвоювали відмінки та часи, викладання починало здійснюватися латинською мовою. Паралельно з цим учні починали вивчати класиків серед яких на першому місці був Теренцій, улюблений поет Меланхтона, творчість якого учні вивчали повністю, кожного дня запам'ятовували близько 10 віршів. Проза грецьких авторів перекладалася на латинську мову усно, або письмово. Коли таким чином була засвоєна формальна та синтаксична частини граматики, починала вивчатися орфоєпія, яку застосовували як при написанні письмових завдань так і до перекладів грецьких уроків, а також для складання віршів, Меланхтон постійно підштовхував своїх учнів до створення віршів, адже був впевнений, що саме занепад поетичної майстерності в Римі призвів до занепаду красномовства. Окрім граматики в школі також вивчали історію, географію та математику. В домашньому та шкільному розпорядку перше місце займала щоденна молитва, студенти читали молитву в ранці перед та після обіду [2, с. 56-58].

Також нами було встановлено що, в своїх практиках Меланхтон використовував метод навчання за допомогою гри, та метод похвали

учнів. Він проводив так звані змагання між кращими учнями закладу. З за столу підіймалися декілька учнів, а саме ті які на уроці склали кращі поезії, вони виходили на ринг. В змаганні приймали участь також студенти, що не навчалися в приватній школі. Суддею був сам Меланхтон й переможець (цар поезії) нагороджувався плющовим вінком та короткими віршами які складав сам Меланхтон, як від свого так і від імені всіх учнів. Інший учень обирався царем будинку (*rex domus*), його обирав сам Меланхтон в свято Богоявлення, для підтримки порядку в кімнатах, а також для регулювання відносин між учнями, що проживають в будинку.

Для відпочинку від навчання, Меланхтон в будинку влаштовував сценічні вистави. В часи Меланхтона в школах такі вистави складались з недоречних жартів та жахливих витворів драматичного мистецтва. Меланхтон був проти таких традицій, він пропонував використовувати для вистав твори класиків, адже такі показові вистави прививають в учнів любов до поезії.

Із любові до драматичних творів Греків та Римлян, до Еврепіда, Сенеки, до комедій Плавта, і особливо до Теренція він давав їхні твори для представлення своїм учням. За такого вибору Меланхтон був впевнений, що таке вивчення театральних п'єс несе велику користь для учнівської молоді, а також, що в трагедіях і комедіях давніх Греків та Римлян міститься величезний етичний запас який слід перейняти на користь та втіху як акторів так і глядачів.

Ролі між акторами розподіляв Меланхтон дивлячись на можливості та таланти учнів, ролі вивчались на пам'ять і відтворювалася на сцені без суфлера. Театральні костюми учні виготовляли власноруч. Вся ця вистава завершувалася гучним гулянням, на яких учні співали, танцювали та жартували, жарти завжди були пов'язані з навчанням. Публічні виступи учнів відбувалися в приватній школі дуже часто, вони не порушували розкладу, в школі Меланхтона такі забави були невід'ємною частиною навчання та виховання учнівської молоді [2, с. 59-60].

Приватна школа проіснувала від 1519 майже до 1529 р. Через несприятливі обставини та тягар громадських робіт Меланхтон був

змушений зачинити школу над розбудовою якої він працював майже 10 років. Однак вплив приватної школи тривав набагато довше ніж сама школа. За зразком меланхтонівського навчального закладу в Віттенберзі виникло безліч приватних шкіл, за прикладом яких згодом почали працювати усі суспільні школи Віттенберга.

Список використаних джерел:

1. Циглер Т. История педагогики. Авториз. пер. с 3-го испр. и доп. нем. изд. Е. Цитрон и А. Карнауховой; Под ред. прив.-доц. С.А. Ананьина. СПб.; Киев: Сотрудник, 1911. – [2], VIII, 501 с.
2. Шмидт К. История педагогики изложенная во всемирно-историческом развитии и в органической связи с культурною жизнью народов. Т. 3. История педагогики от Лютера до Песталоцци. – М.: Издание К.Т. Солдатенкова, 1880. – 759 с.
3. Scheible Н. Melanchthon. Eine Biographie / Н. Scheible. – München: С.Н. Beck, 1997. – 294 р

Рябокінь А.О.

аспірант,

Науковий керівник: Цебрій І.В.

доктор педагогічних наук, професор,

*Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка*

ВНЕСОК АЛКУЇНА У СТАНОВЛЕННІ СЕРЕДНЬОВІЧНОЇ ОСВІТИ ТА ВИНИКНЕННЯ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ СИСТЕМИ

Система освіти, яка існувала в пізньоримську епоху, перебувала в безумовному занепаді. Коли Карл став єдиновладним правителем в західних країнах світу, заняття науками майже всюди були забуті, і тому люди збайдужіли до шанування істинного божества. Перш за пана короля Карла в Галлії ніхто не займався вільними науками.

Одним із завдань було розкрити педагогічний доробок Алкуїна в становленні та розвитку шкільної науки (риторики, діалектики, піітики), літургійного дійства і професійної духовної музики, показати завершальний етап у формуванні духовно-моральної парадигми освіти раннього Середньовіччя. Отже, Флакк Альбін (Алкуїн, 730-804 роки), улюблений учень Егберта Йорського, не був винахідником чогось принципово нового. Народившись недалеко від Йорку (Нортумбрія) в знатній англосаксонській родині, він отримав найфундаментальнішу для тих часів освіту, тим більше, що його вчителем був сам єпископ Егберт. Він досконало вивчив тривіум і квадвіум (перший і другий шкільні рівні) і блискуче склав іспит у присутності найвищих церковних осіб Нортумбрії, серед яких були Єпископи Егберт і Еанбальд [1, с. 264-265].

За часів правління Карла Великого (768-814) в Імперії франків почалося справжнє культурне піднесення, якому сприяла активна діяльність короля в даному напрямку. Цей період справедливо прийнято називати Каролінгським відродженням (768-840). Зазначимо, що лише після приїду Алкуїна до Ахенського палацу тут починається дійсно бурхливе життя. На думку А. Сидорова, учений гурток в Ахені на той час вже функціонував, його члени в більшості своїй належали до вищої франкської аристократії і королівської родини, та англійському вченому судилося започаткувати тут Академію, спочатку ставши лише дійсним її членом, пізніше – головою. Навіть попри всі старання Алкуїна, відомий засновник французької держави, Карл Великий, до кінця свого життя так і не зміг навчитися грамотно писати, хоча й осягнув таємниці латинської поезії. Однак імператор не був байдужим до знань. Уже в зрілому віці він користувався послугами багатьох вчителів. Спробувавши незадовго до смерті освоїти мистецтво письма, Карл зберігав під подушкою дощечки з воском і сторінки пергаменту, у вільний час із великим завзяттям учився виводити літери та радів як дитина, коли це дійсно виходило в нього гарно [5, с. 82-105].

Наскільки Карл Великий поважав Алкуїна і прислухався до його думок свідчить трактат «Про риторику та добродійності», який дозво-

ляє нам простежити педагогічно спрямовану бесіду на користь науки. Він не просив короля, а практично наказував йому витратити кошти на освіту, відкривати нові школи. Навряд чи були ще інші подібні епохи, коли вчені наставники так уміло спрямовували дії свої «високих вихованців». Пізніше їх будуть лише благати про незначну допомогу духовним школам. При палаці Карла при участі Алкуїна відкрили особливу школу – «Палаціум», де готували кадри для управління державою. У Палаціумі для юридичної підготовки дітей короля та підлітків зі знатних родин Алкуїн розробив спеціальну навчальну систему. Тут професійно вивчали римське право: «Інституції» Гая, а також «Презумпції невинуватості.» Окреме місце займала п'ята книга з «Етимологій» Ісидора Севільського – «Про закони і часи». Окрім дослідження діяльності легендарних законодавців усіх часів розглядалися загальні розділи законодавства: цивільного, природного, сімейного, зародки процесуального тощо [4, с. 55-61].

Слідуючи за Ісидором Севільським, Алкуїн вивчав із майбутніми правителями і співправителями держави Франків конкретні питання права, юридичні норми, визначав форми власності, тілесні покарання, в основному базуючись на еволюції римського права. Є підстави думати, що Алкуїн, як і його попередник Ісидор, використовував відомі римські підручники права Гая та Ульпіана, він звертався й до кодексу імператора Феодосія. Таким чином, ми можемо стверджувати – юридична підготовка випускників школи-палаціуму була для тих часів надзвичайно серйозною.

Король запрошував на найвищі державні й церковні посади освічених людей з усієї Європи. Деякі з них увійшли до гуртка, що мав назву «Академія». Учені хотіли відтворити щось на зразок філософської школи Платона. «Академія» виступала проміжною інстанцією між зборами друзів і вченим товариством, де в формі вільної бесіди за столом обговорювалися філософські й богословські питання, а також народжувалася латинська поезія, знайомство з якою відбувалося у формі своєрідних «конференцій-змагань» між ученими-поетами. Приклади таких поетичних змагань детально описані

професором В. Петровим в його лекціях з історії західної літератури. Ставши радником Карла Великого (особливо із церковних і шкільних справ), Алкуїн особисто продовжував навчати королівських синів і дітей магнатів. Працюючи над граматиною майбутньої французької мови і збираючи німецькі народні пісні, вчений дуже серйозно замислюється над потенційною можливістю і значенням кожного слова. Коли Алкуїн завершив працю над своєю «Граматиною», в одному із латинських листів (який, до речі, можна вважати керівництвом до вивчення алкуїнової граматики) вчений зазначив, що це мистецтво потрібно вивчати наступним чином (правила вивчення граматики): спочатку вивчити всі голосні і приголосні літери, потім навчитися їх правильно вимовляти, далі каліграфічно писати. І лише після цього можна переходити до читання окремих складів, а після того до слів, ще пізніше – речень. Після цього учні можуть переходити до вивчення складного мистецтва – риторики. Вони вже вміють читати слова та складати їх у речення. Переходячи до вивчення діалектики, Алкуїн спирався на попередні методи і принципи, та вже використовував два раніше засвоєних мистецтва у якості методів. Не можна приступати до вивчення діалектики, не вміючи грамотно писати слова, або, коли ти неспроможний правильно тлумачити словосполучення. Тому граматичний і риторичний методи тут виступають визначальними [2, с. 315-316].

Для запам'ятовування твору, що вивчається, застосовувався метод переказу прочитаного. Ніщо так не допомагає засвоїти матеріал, як переказ його вголос. Для цього бажано опиратися на конспект витягів із прочитаного тексту. Таким чином, ми спостерігаємо, що обидва методи тісно пов'язані між собою, бо переказ впливає з попередньо здійсненого конспектування.

Алкуїн свідомо готував учнів до участі в наукових суперечках від простих дискусійних питань до найскладніших. Вчений блискуче розробляє літературно-філософський жанр діалогу (метод діалогу). Прикладом участі в такому діалозі від примітивного до складного є твір

ученого «Слово-суперечка Алкуїна з Піпіном», який пізніше був включений до змісту алкуїнового підручника з діалектики [3, с. 166-167].

У часи Алкуїна вже в певні святкові дні відбувалася літургійна драма в середині церкви і школярі вміли застосовувати різні музичні інструменти. Правда, самого терміна «Літургійна драма» вчений ніколи не вживав і в справжньому розумінні дане дійство ще не відбувалося. Проте книги Алкуїна по проведенню католицької літургії переписувалися й зберігалися, а вони містили детальний опис таїнств і мес, тож наступні покоління священнослужителів охоче використовували досвід і поради вченого щодо постановки церковної драми [3, с. 135-139].

Отже, у досліджуваній нами період школи були зазвичай при церквах, монастирях і палацах. Пізніше особливу роль стали відігравати навчальні заклади, що відкривалися при костелах і кафедральних соборах. Вони отримали назву кафедральних шкіл. Звичайно, їхні попередниці, монастирсько-церковні школи, нажаль, навіть у кращій своїй організації символізували духовну замкнутість й усамітненість, на зразок самих монастирів. У кафедральних школах після низки реформ католицької церкви єпископ все більше вимагав освічених помічників, а також досконало обладнаних майстерень, де б знаходилися книги й богослови, здатні їх коментувати.

Список використаних джерел:

1. Алкуин. Загадки 1, 2. / Алкуин // Памятники средневековой латинской литературы IV-IX веков [ред. М.Е. Грабарь-Пассек и М.Л. Гаспаров] ; [пер. с лат. Б.И. Ярхо]. М.: Наука, 1970. С. 264-265.
2. Капитулярій о занятях науками (787 г.) Антологія педагогічної думки християнського Середньовіччя : [посібник для учасників педагогіч. Коледжів і студентів вузів] : в 2-х т. [сост., ст. к разделам и коммент. В.Г. Безрогова, О.И. Варьяш]. М.: АО Аспект Пресс, 1994. Т. 1. 1994. С. 315-316.
3. Курціус Е. Європейська література і латинське середньовіччя. Львів: Літопис, 2007. 752 с.

4. Эйнгард. Жизнь Карла Великого Эйнгард История средних веков (V-XV века) : хрестоматия для учителей : в 2-х ч. [сост. В.Е. Степанова, А.Я. Шевеленко]. М.: Просвещение, 1980. (Серия «Историческая библиотека»). Ч. 1. 1980. С. 55-61.
5. Перевезенцев С.В. Алкуин / С.В. Перевезенцев // Антология философии средних веков и эпохи Возрождения : сб. / сост. С.В. Перевезенцев. М.: ОЛМА Пресс, 2001. С. 82-105.

Yurko N.A.

Senior Lecturer;

Romanchuk O.V.

Associate Professor;

Kutkova O.O.

Student,

Lviv State University of Physical Culture named after I. Boberskyi

Tyndyk N.A.

Teacher of the Highest Qualification Category,

Lviv Lyceum № 66

CONFLICTS: THE EDUCATIONAL ASPECTS

Conflict is the arousal of two or more strong motives that cannot be solved together [1]. A conflict is a clash of interest. The basis of conflict may vary but it is always a part of society [2].

Conflict arises when one or more participants views the current system or relationship as not working! At least one party is so dissatisfied with the status quo, that he or she is willing to speak-up in hopes of improving the situation. It is no accident that we most often find ourselves in conflict with those with whom we spend the most time – family, friends, and colleagues. In addition to our closeness, we all have different perceptions of a situation and interpret our perceptions in terms of our sometimes different beliefs and values [3].

The phenomenon of conflict among humans is natural where two or more people may be together for some time. However, conflicts do not

occur in the same way in the working environment. Conflicts are attributed either to differences or disagreements in attitudes, needs, values, tasks, and interests, or to differences deriving from competition, ignorance, or the negative reactions of organizational members, etc. The potential for conflict is greater when there is a differentiation in goals, an interdependency of individuals' work or a high level of misunderstanding. Hence, conflict could occur anywhere, in any organization, and its implications for organizational performance are unavoidable.

Educational institutions are no an exception because conflicts in a living organization are inevitable and may occur among students, educators, as well as between the institution itself and local authorities or parents. Moreover, given that educational establishments belong to the service sector and the educators are pressed to achieve and maintain standards of performance to satisfy the desires and needs of the community and society in the best possible way, then it is reasonable to assume that there is an increased likelihood for conflicts to occur within educational institutions. In reality, conflict is a general phenomenon of educational life, it would be almost impossible to find an educational unit that is free of any conflict.

Education can be part of the problem as well as part of the solution. Policies and practice at all levels within the education system need to be analysed in terms of their potential to aggravate or ameliorate conflict [4].

Worldwide, the phenomenon of conflict in educational establishments has prompted to identify the following sources of conflicts in educational settings: lack of cohesion among educators, lack of harmonious climate, ineffective patterns of communication and information sharing, limited material and financial resources, and individual differences in perceptions, attitudes, and beliefs.

According to the classical view, conflicts in an organization need to be an avoidance phenomenon due to their negative effect on the stability and the smooth functioning of an organization. In contrast, modern management views agree that the emergence of conflicts is a positive indicator of organizational performance that leads to better decision-making, evolution and effectiveness.

The positive impact of conflicts, such as the production of more creative ideas, the release of tension, or the clarification of goals, may actually improve the team's effectiveness. The negative impact of conflicts may otherwise lead to lack of communication, stress, or regular absences, that may decrease the levels of motivation and performance of staff and, subsequently, of students.

Conflict can be considered as a major problem in the fields of management and organizational behaviour, and much emphasis is placed on the fact that the effective management of conflicts in organizations, in education too, increases organizational creativity and productivity. Constructive and creative conflict management would serve to help the educational establishment achieve its aims and goals.

In general, conflicts in educational relationship are commonly represented by the following three types [5]:

Teacher-Teacher Conflict. Sources of conflict: differing values, opposing interests, personality conflicts, poor communication, personal problems.

Strategies to resolve conflict: encourage employees to be respectful and tolerable of differing views; remind teachers they are part of a team, and hold team-building activities to unite the staff; use clear, concise, accurate, and timely communication with fellow teachers; define a clear delegation of administrator's authority; prevent conflict by intervening in situation before it develops into a conflict; use conflict as a learning opportunity for team-building and leadership development.

Teacher-Student Conflict. Sources of conflict: power struggles, grades, discipline policies, personality conflicts, beliefs, backgrounds, problems or stress from home, anxiety, testing authority, showing favouritism.

Strategies to resolve conflict: plan parent-student-teacher meetings to discuss any problems or conflicts; build relationships that instil trust with one another, allowing for teachers, students, and parents to have open communication; set clear expectations in the classroom for both teacher and students; create a classroom community that is respectful and open to

opinions; practice scenarios in the classroom that will give the students solutions when it comes to conflicts in the classroom.

Student-Student Conflict. Sources of conflict: student's attempt to increase popularity or power, differing socio-economic backgrounds, gender, race, religion, disabilities, student's insecurities, family-life, rumours, social exclusions.

Strategies to resolve conflict: offer peer mediation to encourage students to solve their problems; set clear expectations for student conduct and conflict resolution; let students take the lead in resolving their conflicts, the teacher should not tell them how to resolve the conflict; hold daily discussions on friendships and bullying, this is especially important with young children; create a safe environment for students to discuss their conflicts; open door policy with educational counsellors; incorporate literature about conflict resolution into the curriculum.

The main aim of each educational unit is, among other things, to create and develop a climate within which all the different groups are able to cooperate effectively in order to achieve the educational aims. The harmonious cooperation within educational settings may be achieved if three conditions are satisfied, namely: a high degree of maturity on the part of education members; stable and well-structured duties; and a stable, energetic, and positive working environment.

The development of such a climate is not an easy task because the educational environment is a vulnerable one where the nature of the work is based mainly upon interpersonal relations and human behaviour. An understanding of the potential approaches and their consequences would certainly make it easier to develop a favourable working climate. Five main approaches of conflict management strategies have been commonly recognized [6].

Avoidance approach. This approach involves little concern for self and others and is a technique of conflict management strategy that promotes the postponement of a situation and avoids any discussion of the problem with the parties involved.

Compromise approach. In this approach the opposing parties maintain their differences while they are obliged to find a solution that is equally acceptable to both parties.

Collaboration or integration approach. According to this approach, the opposing parties with a favourable attitude develop the communication necessary to overcome any misunderstanding and to find the best possible solution. In addition, the approach must involve confrontation and open discussion of the problem if it is to succeed in generating innovative solutions and promoting justice and fairness, the two essential elements for effective teamwork.

Forcing or competing approach. In this approach, one entity uses force to solve the conflict among the parties involved. This approach has a binary, win-lose outcome and involves high concern for self and low concern for others.

Smoothing or accommodating approach. This approach primarily determines the situation of the conflict and analyses the nature and conditions in which the conflict occurred. Moreover, it involves little concern for self and more concern for others.

The choice of any approach depends not only on the type of conflict and the circumstances but also on the knowledge and the perception of the conflict managing style and the maturity of the parties involved. However, integrating and compromising approaches are the two styles most preferred by individuals when conflict occurs.

To sum up, there is a saying in the field of conflict resolution that “a problem well stated is a problem half solved”. The key is to recognize the essence of the concern and then state that issue as one for discussion in mutualizing, problem-solving terms.

References:

1. Conflict. *ENCYCLOPÆDIA BRITANNICA*: website. URL: <https://www.britannica.com/science/conflict-psychology> (accessed: 23.04.2019).
2. Conflict. *Wikipedia, the free encyclopedia*: website. URL: [https://en.wikipedia.org/wiki/Conflict_\(process\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Conflict_(process)) (accessed: 23.04.2019).

3. Collaboration and conflict resolution in education. *Mediate*: website. URL: <https://www.mediate.com/articles/edu.cfm> (accessed: 23.04.2019).

4. Smith A. The Influence of education on conflict and peace building. *UNESDOC. UNESCO Digital Library*: website. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000191341> (accessed: 23.04.2019).

5. The performance pyramid: partners in learning. *Miami University*: website. URL: <http://performancepyramid.miamioh.edu/node/1159> (accessed: 23.04.2019).

6. Saiti A. Conflicts in schools, conflict management styles and the role of the school leader. *ResearchGate*: website. URL: https://www.researchgate.net/publication/270635047_Conflicts_in_schools_conflict_management_styles_and_the_role_of_the_school_leader_A_study_of_Greek_primary_school_educators/download (accessed: 23.04.2019).

Yurko N.A.

Senior Lecturer;

Styfanysyn I.M.

Senior Lecturer;

Tsar I.-M.I.

Student,

Lviv State University of Physical Culture named after I. Boberskyi

Tyndyk N.A.

Teacher of the Highest Qualification Category,

Lviv Lyceum № 66

DANGERS AND RISKS: THE EDUCATIONAL ASPECTS

Danger, also risk or peril, is the possibility of something bad happening. A situation in which there is a risk of something bad happening, is called dangerous, risky or perilous [1]. In terms of health and safety management, the term “risk” may be defined as the most likely consequence of a hazard, combined with the likelihood or probability of it occurring [2].

Educational institutions are a minefield of health hazards, arguably one of the most dangerous possible places for children to be. Spending their days

there may not kill children outright, but a number of recent trends makes educational setting a contributor to the health problems of many children.

This alarming conclusion has been drawn from a growing chorus of public health warnings about lunches in educational establishments, squeezed time for recess and physical education, crumbling public infrastructure, mounting curricular demands and germ incubation in these institutions.

From the moment children drag their overloaded backpacks up the bus steps to the late-evening hour at which many finish their homework and send their last text, educational institution imposes sedentary behaviour on them, plies them with lousy nutritional choices, exposes them to myriad communicable diseases and environmental toxins, primes their stress-hormone pumps and messes with their internal clocks.

As for the backpacks, kids are flocking to orthopaedist's offices complaining of back pain and nerve compression, because they have little choice but to tote a full day's worth of textbooks on their backs. It is a wonder they can hobble up to the stage at the end of it all to collect a diploma.

Still, though experts have a lot of concerns about the effect of educational institutions on students' health, they also have lots of suggestions on things to do in order to minimize risks [3].

Inactivity. Students are admonished not to run in the halls. They might sprint through a throng to reach their next class on time, often with a heavy backpack slung on their shoulder because they do not have time to stop at their lockers. That is about as much exercise as many of them get. Second only to the couch in most students' homes, educational institutions have become a no-exercise zone. Many educational establishments do not require students to take any physical education at all.

Suggested measures to be taken: make educational settings more active places, make the most of physical education classes identifying hazards that discourage the practice.

Germ pool. As a gathering place for hundreds, sometimes thousands, of individuals who are, as epidemiologists put it, immunologically naive, educational establishments are ideally suited to the maximum transmission of those germs among students and between those students

and their families at home. There is much evidence that transmission in educational institutions catalyses community-wide transmission. Students share everything: desks, books, writing implements, lunch, etc. For the lucky virus that makes its way into educational setting attached to a student's hands, lips, nose or respiratory tract, the prospects for finding new hosts for its offspring are virtually limitless.

Suggested measures to be taken: in addition to knowing and practicing the basics of hand washing, students can withstand the onslaught of germs best by getting enough sleep, eating a healthful and varied diet and getting all their recommended vaccinations, including the yearly vaccination for influenza.

Poor nutrition. The typical nutritional offerings of educational institutions fall somewhere between fair and failing. For many students, lunch is intended to be a principal source of their daily nutrients. And they have certainly lagged far behind nutritional research findings, which tout the importance of whole grains, fresh fruits and vegetables, and low saturated fat and sugar content.

Suggested measures to be taken: there are two solutions to school lunch: the every-student-for-himself strategy and the communitarian route. If a student is open to carrying a packed lunch it is not hard to find great, healthful components, including fresh fruits and vegetables, whole grain breads and bars, cheese or yogurt. Alternatively, unified cafeterias with fresh healthy produce.

Bullying. Children can be very cruel to each other, whether surrounded by institutional walls or not. Of course, educational establishment is not a deserted island where one's very survival is at stake, but it has its stresses, including crowded halls, limited free time and the inevitable emergence of tribalism and hierarchy. With those stresses come bullying and violence. Far more likely than physical injury, however, is the prospect of being taunted, teased and generally humiliated, which may have a more enduring effect on a student's well-being than sticks and stones. For years after they were bullied, adults who were victims in their teen years have higher rates of depression and low self-esteem and are more likely to ponder suicide.

Suggested measures to be taken: pay attention to signs of distress, including physical complaints such as headaches and stomach pain, frequent bad dreams or changes in appetite or sleep. A student who comes home with missing or ripped clothing, or lost books, electronics or jewellery may be being bullied. And if someone is a victim of bullying, get help from the teacher or a more senior administrator if the student is not getting the protection he needs.

Sleep deprivation. Students are among the most sleep-deprived people anywhere, meaning that most routinely get far less than the roughly nine hours of sleep recommended for them. And though television and cell phones all play a role, educational setting is a major contributor to their chronic sleep deficit. The health consequences may be far-reaching. A growing body of evidence links too little sleep with a heightened risk of obesity, diabetes, high blood pressure, depression and anxiety, not to mention poor memory and attention.

Suggested measures to be taken: enforce limits on late-evening time spent texting and on social networking sites, and not let the students make up their sleep deficit by staying in bed until noon on weekends. It will cause their distorted time clocks to get even more out of phase, experts suggest that weekend wake-up times should be no more than two hours later than those of the weekdays.

Infrastructure hazards. Public educational establishments, as usual, expose students to close quarters, makeshift classrooms and contaminants of all sorts. Crumbling ceilings, leaky roofs, broken pipes and mouldy basements are part of that picture; overcrowded classrooms linked to a wide range of indoor air-quality problems are another. Each year many students miss their classes due to poor indoor air quality from dust, mould, allergens and poor circulation that exacerbates asthma and other respiratory diseases.

Suggested measures to be taken: there's no substitute for ensuring that kids with asthma or allergies are medically managed to minimize their sensitivity to irritants from crowded and crumbling educational institutions.

Stress. Stress is a central feature of many students' experience of educational setting. And the resultant health risks, including suppressed immunity, cardiovascular disease and depression, are undeniable. The physical symptoms of stress, including stomach pain, headaches and difficulty sleeping, are widely reported by students, especially girls, who are more likely to report such internalizing symptoms. It is definitely affecting their health, and the level of stress that students routinely feel also subverts the goal of education: to help students learn to solve problems and think creatively.

Suggested measures to be taken: eat and exercise regularly, learn relaxation techniques and self-assertiveness skills, challenge harsh assessments of self and the situation, and work at feeling good about doing a good enough job at the educational setting rather than expecting perfection. Students should get help from a parent, guidance counsellor, physician or mental health professional.

The current economic climate should prompt all sectors to focus on identifying existing and emerging security threats and re-evaluate their strategies to respond to these risks. Educational institutions are no exception, facing a range of threats. In a time of budget cuts, it can be difficult to justify spend on seemingly non-essential work; however, investing time and money in assessing security and developing an effective security strategy is not only imperative but can also save money in the longer term [4].

People should be well aware of the array of risks that educational institutions may face. Educational establishments need to build in counter measures for these offences alongside strategies to handle health and safety. Risk assessment is central to the development of an effective security strategy. Once threats have been identified, the likelihood of each threat occurring has to be weighed against the scale of the impact. The security strategy is a key step in the process by which management's expectations for security are translated into specific, measurable, and verifiable goals.

References:

1. Danger. *Wikipedia, the free encyclopedia*: website. URL: <https://simple.wikipedia.org/wiki/Danger> (accessed: 24.04.2019).
2. Risk. *Wikipedia, the free encyclopedia*: website. URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/Risk> (accessed: 24.04.2019).
3. Back to School: Hazards of the blackboard jungle. *Los Angeles Times*: website. URL: <https://www.latimes.com/style/la-xpm-2011-aug-01-la-he-school-dangers-20110801-story.html> (accessed: 24.04.2019).
4. Addressing risks in schools. *Education Business*: website. URL: <http://www.educationbusinessuk.net/features/addressing-risks-schools> (accessed: 24.04.2019).

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

Глушко О.В.

студент;

Буяло Т.Є.

кандидат педагогічних наук, доцент,

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

ДИДАКТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ХІМІЇ В ОСНОВНІЙ ШКОЛІ

Хімія як природнича наука є частиною духовної і матеріальної культури людства, а хімічна освіта – невід’ємною складовою загальної культури особистості. Хімічні знання створюють підґрунтя реалістичного ставлення до навколишнього світу, в якому значне місце посідає взаємодія людини і речовини, сприяють розкриттю таємниць живого через пізнання процесів життєдіяльності організмів на молекулярному рівні [3].

Проте, з позицій компетентнісного та ресурсного підходу до навчання, хімія є лише засобом розвитку здатностей учня. Також у свідомості людей сформувалася думка, що хімія виключно шкодить довкіллю і здоров’ю людини. Часто учителю так і не вдається пояснити учням важливість хімічних знань у житті. Для подолання хемофобії, створенню позитивної атмосфери на уроках хімії, розвитку компетентностей спілкування державною та іноземною мовами, математичної, у природничих науках та технологіях, умінню учитися протягом життя, ініціативності та підприємливості, соціальної грамотності, на нашу думку, сприяє ігрова діяльність школярів [1].

Ігрова діяльність сприяє духовному і фізичному звільненню, зняттю напруги, посиленню відчуття радості від подолання певних труднощів, перешкод. Під час гри людина відчуває насолоду від вільного прояву своїх здібностей.

Проблема ігрової діяльності школярів досить широко висвітлена у психолого-педагогічній літературі. Взаємозв'язок ігри та навчання, навчальний характер ігор та використання ігрових методів як основи активного навчання вивчали Є.В. Платонов, О.М. Смолкін, Ю.О. Шаронов та ін. Різним аспектам вивчення гри як форми, що має певний зміст, присвячені праці П.В. Баранова, А.О. Вербицького, В.С. Дудченко, В.В. Сазонова. [5]

У працях Л.О. Венгер, Д.Б. Менжерицької, Є.М. Мінська, Б.П. Нікітіна, О.Ю. Приходько, О.Я. Савченко, О.Е. Селецької, А.М. Тютюнникова, Д.М. Узнадзе, В.Д. Шарко висвітлені різні аспекти використання ігор в освітньому процесі сучасних закладах загальної середньої освіти.

Ігрові методи є ефективними і характеризуються наявністю ігрових моделей об'єкта, процесу або діяльності; активізацією мислення й поведінки учня; високим ступенем задіяності в навчальному процесі; обов'язковістю взаємодії учнів між собою та вчителем; емоційністю і творчим характером заняття; самостійністю учнів у прийнятті рішення; їх бажанням набути умінь і навичок за відносно короткий термін.

Ігрові методи багатопланові, і кожен з них у той чи інший спосіб сприяє виробленню певної навички. З огляду на це виокремлюють ігри-вправи, ігрові дискусії, ігрові ситуації, рольові та ділові навчальні ігри, комп'ютерні ділові ігри [2].

Головною метою навчальних ігор є уміння поєднувати теоретичні знання з практичною діяльністю.

З метою виявлення інтересу учнів до дидактичних ігор на уроках хімії нами було проведено анкетування учнів 7-9 класів на базі Спеціалізованої школи I-III ступенів №301 імені Ярослава Мудрого міста Києва під час проходження виробничої педагогічної практики.

Аналіз відповідей учнів 7 і 8 класів дав підставу зробити висновок, що більшість учнів мають бажання грати ігри на уроках хімії. Також прослідковується тенденція, що досить мало ігрових методів застосовується на уроках.

З даних анкетування можна зробити висновок, що учні 9 класу не так потребують ігри на уроках хімії, як учні 7 і 8 класів. Проте дев'ятикласникам подобається грати в ігри на інших уроках.

Аналіз анкет дозволив висловити припущення, що ігри на уроках хімії сприяють розвитку інтересу до вивчення предмету і найбільш ефективні у 7 і 8 класах.

Для учнів 7 класу до уроків теми «Початкові хімічні поняття» ми розробили методичні рекомендації щодо впровадження ігрових методів навчання на різних етапах уроку. Найчастіше ігри можуть використовувати на етапі узагальнення і систематизації знань та на етапі перевірки домашнього завдання. Іноді ігрову навчальну діяльність застосовуємо на етапі вивчення нового матеріалу.

Наприклад, до уроку «Хімічні елементи, їхні назви і символи. Поняття про Періодичну систему хімічних елементів Д.І. Менделєєва» учням пропонуються наступні ігри:

1) «Хто більше?». Учні можуть грати індивідуально або групами. Потрібно скласти найбільше назв хімічних елементів із запропонованих літер: о, а, і, и, у, н, р, ц, й, к, т, л, ь, х, м.

2) «Переможний крок». Учасники гри, ступаючи крок, повинні назвати хімічний елемент. Переможе той, хто зробить більше кроків.

До уроку з теми «Маса атома. Відносна атомна маса» школярам пропонуємо гру «Ланцюжок». Учитель готує картки, на яких позначені символи різних хімічних елементів. Учні працюють групами. Кожна група обирає картку (картки покладені чистою стороною до учнів). На дошці зображується план, за яким учні по одному називають характеристики певного елемента: 1) назва хімічного елемента; 2) як зображується символ цього елемента; 3) вимова символу; 4) відносна атомна маса; 5) номер періоду, де знаходиться елемент; 6) номер групи. Далі береться інша картка. Хто з учасників дає невірну відповідь – вибуває з гри.

До уроку з теми «Багатоманітність речовин. Прості та складні речовини. Metали й неметали» учням пропонується наступний ігровий прийом. Розділитися на групи (до 4 осіб), уважно і швидко

опрацювати текст параграфа підручника і на листку написати 10 питань, що починаються словом «Чому». Далі учні обмінюються листками і відповідають на питання іншої групи. При такій грі учитель може окремо оцінити якість складених учнями питань та правильність відповідей. Оцінювання можна також зробити учням.

Отже, можемо зробити наступні висновки: ігри, організовані вчителем у процесі навчально-пізнавальної діяльності учнів, сприяють кращому засвоєнню навчального матеріалу, оскільки сприяють розвитку мотиваційного компонента до вивчення хімії. Окрім того, ігрові методи розвивають творчі здібності, навички організації сумісної діяльності, що тісно пов'язане із формуванням і розвитком предметних і ключових компетентностей.

Гра залучає до активної роботи на уроці кожного учня. Використання ігрових методів дозволяє вирішити проблему сумісності в одному класі учнів з різними темпераментами.

Список використаних джерел:

1. Концепція нової української школи. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczyia.html>.
2. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи. URL: https://pidruchniki.com/70107/pedagogika/pedagogika_vischoyi_shkoli.
3. ХІМІЯ. 7-9 класи. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programi-5-9-klas-2017.html>.
4. Шарко В.Д. Сучасний урок: технологічний аспект. / Посібник для учителів та студентів / В.Д. Шарко. – К.: СПД А.М. Богданова. В-60 «Фенікс», 2006. – 220 с.
5. Ясточкіна І.А. Особливості ігрової діяльності в системі соціально-педагогічної роботи / І.А. Ясточкіна, Г.С. Заплатинська. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/19254/1/Yastochkina.pdf>.

Кеда О.В.

*вчитель початкових класів,
Миколаївська загальноосвітня школа I-III ступенів
Борзнянської районної ради Чернігівської області*

ДИДАКТИЧНІ ІГРИ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Хто з дитячих років займається
математикою, той розвиває увагу,
тренує свій мозок, свою волю, виховує
наполегливість і завзятість у досяг-
ненні мети.*

О. Маркушевич

Гра – це заняття з метою розваги, розвитку кмітливості, пам'яті, розумового і фізичного загартування тощо, обумовлене певними правилами та прийомами. Дитячі ігри є засобами виховання. Часто гра організовується з навчальною метою [2].

Не є секретом те, що сучасні діти – особливі! Вони багато знають, уміють, усім цікавляться. Зацікавити учнів математикою, показати її могутність і красу, примусити полюбити її – завдання кожного вчителя початкових класів.

У дітей молодшого шкільного віку провідним видом діяльності є гра. Значення дидактичних ігор полягає в тому, що діти розв'язують навчальні завдання, подані їм у нестандартній формі, і, внаслідок цього, отримують досвід розумової діяльності, навчаються застосовувати здобуті знання в різних ситуаціях.

Уміння бачити цікаве й дивувати приносить дітям радість, породжує творчі поривання, розвиває творчу уяву, що особливо важливо на уроках математики. Таке вміння потрібно виховувати і розвивати в учнів систематично як на уроках, так і в позакласній роботі.

Прогресивна педагогіка у всі часи високо цінила ігрові форми цілеспрямованої організації життя дітей. Зокрема, високо цінили гру великі педагоги К.Д. Ушинський, С.Т. Шацький і В.О. Сухомлинський та багато про неї писали. Великий педагог А.С. Макаренко розглядав гру як могутній засіб навчання і виховання волі, колективізму і практичних навичок [4].

Використання ігрових форм на уроках підвищують ефективність взаємодії учнів з учителем, елементи змагання покращують продуктивність роботи. Цікаві задачі спонукають дітей до вивчення математики, до самостійності при виконанні завдань.

Керуючись твердження про те, що зацікавленість учнів навчальним предметом, який вивчається, підсилюється тоді, коли вони розуміють матеріал, який подається, я прийшла до висновку і взяла його за девіз: «Вміє вчити той, хто вчить цікаво!». Тому на уроках математики я викладаю програмовий матеріал не тільки зрозуміло, доступно й дохідливо, а ще й цікаво. Як саме я це роблю? Урізноманітнюю урок дидактичними іграми та ігровими ситуаціями з актуальними персонажами. Для активізації уваги учнів і підвищення бажання працювати дуже часто «запрошую» на уроки улюблених дитячих мультгероїв. Щоб досягти бажаного результату слід обирати відомих персонажів. Сучасні діти не знають Буратіно, Мальвіну, Незнайка. Тому слід йти в ногу з сучасністю, бути на «одній хвилі» з учнями, а вони люблять Фіксиків, Смішариків, Свинку Пеппу, Робокара Полі, Баранчика Шона і т.п.

Психологи відмічають, що школа відводить дуже мало місця грі, відразу нав'язуючи дитині підхід до будь-якої діяльності методами дорослої людини. Перехід від гри до серйозних занять занадто різкий, між вільною грою і регламентованими заняттями утворюється нічим не заповнений розрив. Перед тим, як посадити дітей за парти для «серйозного» вивчення математики необхідно з ними «пограти в математику» [5].

Дидактична гра повинна бути продумана і побудована так, щоб кожен учень зміг пережити відчуття успіху, незважаючи на рівень знань.

Система підведення підсумків гри передбачає: доброзичливе ставлення до учнів, позитивне оцінювання зусиль учня (команди учнів), спрямованих на розв'язування завдання в усіх випадках, навіть тоді, коли ці зусилля не приводять до позитивного результату, детальний аналіз утруднень учня (команди учнів) і помилок; конкретні вказівки, спрямовані на поліпшення досягнутого результату [1].

Інтелектуальні ігри є перехідною ланкою від інтересу до форми пізнавальної діяльності, способу оволодіння знаннями, закладає основу інтересу до частково-пошукового, евристичного способу засвоєння знань, сприяє закріпленню позитивних інтелектуальних емоцій (подиву, захоплення тощо) [6].

Вміє вчити той, хто вчить цікаво. Завдання вчителя – допомогти дитині, відкрити разом з нею дивовижний світ знань, виявити її інтереси, розкрити таланти, дати упевненість у власних силах й успішності. А зацікавити молодшого школяра математикою зовсім не складно. Необхідно лише запропонувати дійсно цікаві завдання.

Суть дидактичної гри в тому, що учні розв'язують пізнавальні завдання, сформульовані в цікавій і популярній формі. Це допомагає вчителю досягти розуміння математичних понять і, таким чином, посіяти бажання в учнів вивчати математику. Дидактичні ігри на уроках математики в початковій школі – це інструмент, який відточує розум дитини, розвиває його пізнавальні здібності, нахили і логіку.

Якщо правильно використовувати ігрові ситуації, то це дасть змогу вчителю подати будь-яку математичну тему зрозуміло, доступно і дохідливо, а, отже, нестандартно і цікаво. Ігри для дітей – це праця і це навчання одночасно. Гра дітям приносить справжнє задоволення і радість. Навчання також має бути цікавим і радісним. Над цим я і працюю!

Список використаних джерел:

1. Концепція національного виховання // Початкова школа. – 1995. – № 2. – С. 48-52.
2. Богданович М.В. Методика розв'язання задач в початковій школі. – 3-є вид., перероб. і доповн.. – К.: Вища школа, 1990. – 183 с.
3. Воробйова С. Дидактична гра в процесі навчання // Рідна школа. – 2002. – № 10. – С. 46-48.
4. Матюшко І.С., Федотова Н.М. Математичні ігри в початкових класах: М35 Навчально-методичний посібник. – Чернігів: Чернігівський ЦНТЕІ, 2004. – 184 с.
5. Посаченко І.М. Ігрові методи у навчальному процесі // Рідна школа. – 1992. – № 1. – С. 72-74.
6. Роменець В.А. Психологія творчості: навч. посібник. – 2-е вид., доп. – К.: Либідь, 2001. – 288 с.

М'ягкота І.В.

викладач,

*Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)» СТУДЕНТАМ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Високі вимоги до професійної підготовки фахівців сьогодні висувають перед вищою школою ряд завдань. Одне з них полягає у пошуку ефективних методик розвитку мовленнєвої компетенції студентів нефілологічних спеціальностей. Бо ж відомо, що знання основних норм усного професійного мовлення, вміле застосування їх у межах обраної спеціальності і не тільки, підвищує результативність праці, допомагає комфортно почуватися на виробництві, у колективі, у ділових контактах, Перелічені ознаки ще раз актуалізують питання про мовну підготовку майбутніх фахівців.

Різноманітні цікаві сучасні наукові дослідження з питань методики викладання української мови (ділової, професійної) студентам нефілологічних спеціальностей належать таким авторам як: М. Брус, М. Вакуленко, Л. Масенко, Л. Мацько, М. Пентилюк, В. Радчук, Л. Савицька, І. Хом'як та ін.

Мета дослідження: узагальнити наявний в українських вищих школах досвід формування правильності професійного мовлення майбутніх фахівців нефілологічних спеціальностей на заняттях з української мови професійного спрямування, запозичити з нього усе найефективніше для студентів.

У процесі свого історичного існування курс викладання української мови студентам нефілологічних спеціальностей мав різні назви: українська мова, ділова українська мова, мова ділових паперів, ділове українське мовлення, українська мова (за професійним спрямуванням). В останньому варіанті курс існує і сьогодні. Пропозицію щодо заміни курсу «Українська ділова мова» на «Українська мова (за професійним спрямуванням)» слід визнати цілком виправданою.

Назва нового курсу, по-перше, зобов'язує розширити зміст цієї навчальної дисципліни, не пов'язуючи його лише з діловою мовою; по-друге, залежно від профілю навчального закладу спрямовує цей курс на прищеплення майбутнім спеціалістам навичок професійного спілкування. Однак зрозуміло, що хоч назва курсу і передає надто широке поняття «українська мова», вкладення в цей предмет вивчення всього, що передбачається академічним курсом української мови, не має ні достатнього часу, ні потреби. Його призначення – вузькоспрямоване: прищепити майбутнім фахівцям-нефілологам навички використання української мови в професійному вжитку. Така спрямованість нового курсу вимагає визначення практичних вимог, адекватних його навчальній меті.

Від чого слід відштовхуватися у формуванні їх концептуальних засад? Необхідно, як визнається, виходити з урахування реального стану володіння випускниками середніх шкіл культурою усного

і писемного мовлення, рівень якого, на жаль, не відповідає бажаному. Для виправлення такого стану освоєння української мови учорашніми школярами, яких вища школа має підготувати до вміння спілкуватися в професійному колі нормативною мовою, необхідна концепція курсу, яка б сприяла виробленню в студентів навичок усного і писемного мовлення в такій мірі, щоб воно відповідало літературному стандарту української мови.

Дехто з авторів програм нового курсу бачить втілення цього завдання на основі шкільної програми з української мови: повторення фонетики, морфології, правопису, синтаксису і пунктуації. Ці етапи освоєння різних структурних рівнів української мови методично виправдані у вивченні шкільного чи наукового (на спеціальних факультетах) курсів української мови. Повторення ж студентами-нефілологами вже вивченого не виправдовує себе психологічно, оскільки воно позбавлене своєрідності, новизни, яка може захопити особу, що має уявлення про основні положення шкільного курсу мови.

Вивчення запроваджуваного у нефілологічному вищому навчальному закладі курсу української мови повинне спиратися на здобуті в школі знання. Це – незаперечно. Але лише спиратися, а не зводитися до згадування мовознавчих термінів, парадигматичних ознак повнозначних частин мови і ролі службових слів, відновлення в пам'яті правопису окремих форм слів. Отримані в школі знання повинні стати ґрунтом для освоєння студентами узагальнених вимог культури усного і писемного мовлення, зорієнтованого на професійну специфіку. Під час формування професійної культури мовлення студентів-нефілологів для визначення доцільності введення певних мовних тем у курс української мови за професійним спрямуванням важливо враховувати такі його концептуальні засади:

1. Цілями викладання дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» є формування високого рівня мовної компетентності у професійній і науковій сферах комунікації; підвищення загальнокультурного та інтелектуального рівнів особистості; спрямування студентів на актуалізацію та

вдосконалення шкільних мовно-стилістичних знань, вироблення навичок культури професійного мовлення й оволодіння нормами літературної мови, вдосконалення основ орфографії, пунктуації та підвищення рівня грамотності, опрацювання основних, часто вживаних ділових документів і засобів професійного спілкування.

2. Основні завдання вивчення дисципліни: засвоєння норм літературної мови як основи культури усного й писемного спілкування; відтворення і створення текстів залежно від комунікативної мети; формування вміння правильно й логічно висловлювати свої думки в різностильовій комунікації, що інтегрує національний і культурний компоненти.

3. Визначимо компетенції, якими треба володіти студентові: знати особливості української мови як державної, її комунікативно-соціальні функції; розумітися на специфіці функціональних стилів української мови, вміти диференційовано використовувати їх відповідно до мовленнєвої ситуації, виразно й доцільно висловлювати думки; максимально засвоїти фахову термінологію (лексеми та фраземи; володіти навичками культури мовлення і нормами української літературної мови (лексичними, фразеологічними, орфоепічними, акцентуаційними, граматичними, стилістичними); розпізнавати та вміти редагувати суржикові слова та висловлювання, зробити нормою літературне мовлення; знати принципи і засоби ділового мовлення та основи ведення основної документації українською мовою; враховувати основні принципи професійного спілкування українською мовою та володіти основними його видами.

Отже, за умови послідовного практичного освоєння компонентів усіх трьох частин програми впродовж вивчення курсу та спираючись на знання, здобуті в школі, для студента-нефілолога є можливим надати їм узагальненого характеру і водночас з цим усунути порушення узвичаєних в літературному вжитку норм вимови звуків, наголошування слів, словотворення, будови синтаксичних конструкцій.

Список використаних джерел:

1. Антисуржик: Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити / За заг. ред. О. Сербенської. – Львів, 1994. – 150 с.
2. Білоус М., Сербенська О. Екологія українського слова: Практичний словник-довідник. – Львів, 2003. – 68 с.
3. Грищенко Т.Б. Українська мова за професійним спрямуванням: навч. посібник. – К., 2010. – 624 с.
4. Державна національна програма «Освіта»: Україна ХХІ століття. – К., 1994. – 62 с.
5. Кравчук О., Кліщова О. Культура мовлення – одна з ознак справжнього українця // Педагогіка і психологія професійної освіти. – Львів, 1998. – № 4. – С. 77-86.
6. Пономарів О.Д. Стилїстика сучасної української мови. – К., 1993. – 248 с.
7. Сагач Г. Становлення духовно-інтелектуальної особистості студентів гуманітарного профілю засобами красномовства // Педагогіка і психологія професійної освіти. – Львів, 1998. – № 4. – С. 77-86.

КОРЕКЦІЙНА ПЕДАГОГІКА

Мілевська О.П.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка*

ДО ПИТАННЯ ЕТІОТИПОЛОГІЇ ТРУДНОЩІВ НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ УЧНІВ З КОГНІТИВНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Читання виступає як значуща форма психічної діяльності людини та значною мірою опосередковує процес її соціалізації. Правомірною вважати читання психосоціальною навичкою, адже воно формується на основі психологічних механізмів та виключно завдяки соціальним взаєминам «учитель-учень». Опанування молодшими школярами навички читання супроводжується труднощами, обумовленими складністю структури цього виду навчальної діяльності. Вона, в свою чергу, представлена сукупністю психофізіологічних функцій та навчальних умінь, зокрема діяльністю мнестико-інтелектуальних та оптико-просторових процесів, становленням та автоматизацією технічних операцій читання, інтеграцією мовленнєвих та мислиннєвих функцій тощо.

За умов нормотипового онтогенезу читацькі труднощі мають місце на початкових етапах становлення процесу читання, і є тимчасовими. Проте, за наявності у дітей когнітивних порушень, вони набувають стійкості, а в окремих випадках суттєво перешкоджають опанування школярем навичкою читання.

Аналіз наукових джерел (праці Н. Бастун, Л. Блінової, Т. Ілляшенко, В. Насонової, Т. Сак, В. Трасун та ін.) показує, що труднощі навчання у дітей зумовлюють такі когнітивні порушення: недоліки мовлення, дефіцитарність уваги, пам'яті, працездатності, емоційно-вольової сфери, зниження темпу і переключення психічних

процесів, сповільненість процесів прийому і переробки сенсорної інформації, недостатність мовленнєвої регуляції дій, слабкість пізнавальної активності, несформованою готовністю до напруженої інтелектуальної діяльності тощо [3, с. 43-45]. Учбові завдання, як правило, у цих дітей не викликають інтересу як певна інтелектуальна задача, вони не зацікавлені у їх вирішенні (В. Тарасун).

Зазначимо, що проблема труднощів навчання читання набула особливої ваги у зв'язку із впровадженням інклюзивної форми навчання, адже у педагогів виникає чимало запитань щодо роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Залишається відкритою проблема методичної та психологічної готовності учителів у цьому напрямку.

Не вдаючись до деталізації поліморфної категорії дітей, які охоплені інклюзивним навчанням, зазначимо, що більшості з них властиві когнітивні порушення – недоліки процесів сприймання та обробки інформації, порушення функцій пам'яті, уваги, недорозвинення мовлення, знижений рівень мислительних операцій та ін. Цей (хоч і неповний) перелік особливостей вказує на високу вірогідність виникнення труднощів опанування навчальними вміннями, в тому числі читацькими.

Оскільки науково-методична проблема труднощів навчання розглядається у діалектичній єдності педагогічного та психологічного підходів, стає очевидним, що ефективна допомога учням з когнітивними порушеннями у навчанні неможлива без виявлення психологічних причин труднощів їхнього навчання.

Метою нашого наукового пошуку є аналіз типових детермінант труднощів навчання читання у контексті когнітивних складових механізму читання. Вважаємо, що навчання дітей з когнітивним порушеннями повинно здійснюватися з урахуванням цих детермінант.

Відомо, що формування читацьких умінь відбувається у кілька етапів – опанування звуко-буквеними позначеннями, поскладове читання, становлення синтетичного читання (аналітичне), синтетичне читання (Т. Єгоров, О. Савченко, М. Оморокова, ін.). Характеристика

цих етапів широко представлена у методичній літературі (праці Г. Олійник, В. Науменко, О. Корнєв, А. Капська, Т. Горбунцова, О. Гончарова та ін.). Науковцями також узагальнено типові групи труднощів під час засвоєння дітьми навички читання. Серед них високою частотою відзначаються труднощі засвоєння графічно подібних букв, труднощі злиття букв у склади, складів у слова, труднощі втримування рядка, низька швидкість читання, труднощі розуміння прочитаного тощо (Т. Алтухова, Н. Локалова ін.). Зазначені труднощі стосуються рівня зовнішніх (видимих, фіксованих) проявів здійснення психофізичної діяльності. Натомість труднощі внутрішнього рівня, співставні з етіологічними факторами цих труднощів, залишаються прихованому від безпосереднього спостереження.

Відповідно, ми ставили перед собою завдання окреслити етіотипологію труднощів навчання читання з урахуванням когнітивної дефіцитарності.

На нашу думку, представлення саме такої детермінації допоможе скерувати корекційні дії учителя. Адже зовнішні прояви труднощів навчання (суто педагогічний аспект) традиційно коригуються педагогічними прийомами, що виправдано з огляду на методику навчання читання. Зазначимо, що такий підхід спирається на усунення виявлених (видимих) симптомів. Наприклад, за наявності в учня низької швидкості використовують тренувальні таблиці для розвитку швидкості читання; за наявності труднощів цілісного читання використовують прийом візуального підкріплення «предметний малюнок – друковане слово», тощо. Тобто активують певне навчальне уміння у спеціально створених умовах.

Разом з цим, урахування учителем причин психологічного рівня, які призводять до труднощів під час читання, сприятиме розширенню кола корекційних технік, які зможе застосувати учитель як самостійно, так і у парі з психологом чи логопедом.

Розглянемо етіологічні фактори та можливі зовнішні вияви труднощів навчання читання у школярів.

1. Несформованість просторових уявлень.

Типові труднощі читання: зчитування літер у зворотній послідовності, повторне читання або пропуск рядка, читання вище розташованого рядка; труднощі рухів очей зліва направо, заміни графічно подібних букв, порушення злиття букв у склади та складів у слова; труднощі переходу з конкретного плану до абстрактного; труднощі встановлення смислової ієрархії тексту та узагальнення змісту прочитаного.

2. Порушення процесів звукобуквенного аналізу, синтезу та фонетико-фонематичного сприймання.

Типові труднощі читання: порушення злиття букв у склади та складів у слова, змішування значень слів внаслідок звукозамін, порушення цілісного читання.

3. Недоліки у розвитку пізнавальних процесів (зокрема, недоліки узагальнень, конкретність мислення, синкретичність, однолінійність, інертність розумової діяльності; порушення пам'яті та довільної уваги).

Типові труднощі читання: змішування графічно подібних букв, порушення запам'ятання букв, погане запам'ятовування прози та віршів, перестановки складів, «втрата» рядка, повторне зчитування рядка, спотворення смислу слів, схильність до дослівного переказування, нездатність виділити головне, невміння здійснювати міркування над прочитаним, складність переходу з конкретного до абстрактного плану дії; нерозуміння переносного значення слів; формулювання неправильних висновків; невміння оперувати кількома сюжетними лініями.

4. Недоліками формування рухових навичок читання (труднощі чи порушення артикуляції, порушення окорухових функцій).

Типові труднощі читання: низька швидкість читання, поскладове читання, порушення виразності (темпо-ритмічних характеристик), змішування значень слів, ускладнення здійснення синтезу смислових одиниць тексту.

5. Несформованість процесів самоконтролю і саморегуляції.

Типові труднощі читання: невміння виявляти свої помилки; зростання кількості помилок до кінця роботи; виконання вимог вчителя не в повному обсязі.

6. Особливості темпераменту (холеричний) та нервово-психічного стану (астенічний).

Типові труднощі читання: флегматичний темперамент – пропуск і перестановка букв, складів, повільний темп читання, невиконання завдань в повному обсязі при обмеженні часу, сповільнене протікання розумової діяльності, порушення розуміння прочитаного; холеричний темперамент – квапливість під час читання, недочитування закінчень та речень, погане розуміння прочитаного; астенічний стан – погане запам'ятовування віршів та прози.

Проведений нами аналіз показує, що різноманітні труднощі навчання читання характеризуються полікаузальною та монокаузальною детермінацією (за Н. Локановою), зв'язок між різноманітними зовнішніми проявами труднощів та чисельними внутрішніми психологічними факторами, що їх спричиняють, можна зрозуміти, лише включаючи зовнішні прояви та наявні внутрішні психологічні умови у певну систему причиново-наслідкових залежностей.

Список використаних джерел:

1. Алтухова Т.А. Коррекция нарушения чтения у учащихся начальных классов с трудностями в обучении. – Белгород: Изд-во Белгор. гос. ун-та, 1998. – 116 с.
2. Локалова Н.П. Как помочь неуспевающему школьнику. – М.: «Ось-89», 2011. – 144 с.
3. Мілевська О.П. Навчання розуміння текстів молодших школярів із затримкою психічного розвитку : монографія / Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2016. – 202 с.
4. Тарасун В.В. Науково-методичні основи формування знань, умінь та навичок у дітей з труднощами у навчанні. – К., 1998. – 102 с.

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Бізюк Л.І.

викладач спеціальних дисциплін, викладач-методист;

Посохова С.І.

*викладач спеціальних дисциплін, викладач-методист,
Гірничий коледж ДВНЗ «Криворізький національний університет»*

МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ КЛІМАТ В СТУДЕНТСЬКІЙ ГРУПІ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ

*«У кожного вихованця є сильні та
слабкі сторони. Впливати на людину
через колектив потрібно тонко та
непомітно»*

В.О. Сухомлинський

Актуальність даної публікації полягає в тому, що навчання у вищому навчальному закладі займає досить значну частину життєвого часу людини, впродовж якої відбувається подальший активний розвиток особистості. Одним із найважливіших чинників успішного навчання є міжособистісні стосунки одногрупників.

Метою цієї публікації є визначення залежності результативності навчання студентів від психологічного клімату в студентській академічній групі.

Вчені стверджують, що позитивний морально-психологічний і соціально-психологічний клімат в колективі являються умовою підвищення продуктивності праці, задоволеності члену колективу своєю працею і колективом в цілому.

Цій темі присвячена чимала кількість робіт вчених. Так Ю.П. Платонов визначив соціально-психологічний клімат як

«взаємодію фізичного та соціального середовища і особи, яка стійко відбивається її свідомістю, формуючи її психічний стан» [6, с. 102].

Психологічними умовами, які дозволяють або заважають задоволенню соціальних потреб членів колективу є визнання, повага один одного; можливість дозволити людині реалізувати свій інтелектуальний і емоційний потенціал, почувати себе вільним, мати статус, що не шкодить його самооцінці. Як відзначив Ю.П. Платонов, клімат – це якісна сторона міжособистісних стосунків, що проявляється у вигляді сукупності психологічних умов, які сприяють або перешкоджають продуктивній спільній діяльності і усебічному розвитку особистості в групі [6, с. 103].

Засновник екологічної психології Р. Баркер провів дослідження, які показали, що різні люди поведуться схожим чином в одному й тому самому середовищі, тоді як одна і та сама людина може поводитися дуже по-різному, опиняючись у нових умовах.

Вітчизняні вчені Н.С. Мансуров, В.М. Шепель розкрили зміст понять психологічного та соціально-психологічного клімату. Так В.М. Шепель вважав, що психологічний клімат – це емоційне забарвлення психологічних зв'язків членів колективу, що виникає на основі їх близькості, симпатії, збігу характерів, інтересів, схильностей.

На думку В.М. Шепеля, клімат стосунків між людьми складається з трьох кліматичних зон: перша кліматична зона – соціальний клімат (міра усвідомлення цілей і завдань, гарантії дотримання конституційних прав і обов'язків); друга – моральний клімат (прийняті в групі моральні цінності); третя – психологічний клімат, ті неофіційні стосунки, які складаються між членами групи, що знаходяться у безпосередньому контакті один з одним. Психологічний клімат – це мікроклімат, зона дії якого значно локальніша ніж соціальний і моральний клімат.

У вітчизняній психології відмічають декілька підходів до розкриття змісту соціально-психологічного клімату.

Вчені Л.П. Буєва, Е.С. Кузьмін, Н.Н. Обозів, Ю.П. Платонов, А.К. Ульодов вважали за необхідне розглядати клімат як суспільно-

психологічний феномен, як стан колективної свідомості, як відображення у свідомості людей комплексу явищ, пов'язаних з їх взаємовідносинами, умовами праці, методами його стимулювання.

На думку А.А. Русалинової, А.Н. Лутошкина соціально-психологічний клімат – це загальний емоційно-психологічний настрій групи людей.

Прибічники іншого підходу В.М. Шепель, В.А. Покровський, Б.Д. Паригін підкреслюють, що соціальне і психологічне самопочуття кожного члена групи залежить від системи міжособистісних стосунків, які склалися в процесі формування клімату, тому аналізують соціально-психологічний клімат через стиль взаємовідносин людей, що знаходяться у безпосередньому контакті один з одним.

При визначенні клімату В.В. Косолапов, А.Н. Щербань, Л.Н. Коган використовують терміни соціальної і психологічної сумісності членів групи, їх морально-психологічної єдності, згуртованості, наявності загальних думок, звичаїв і традицій.

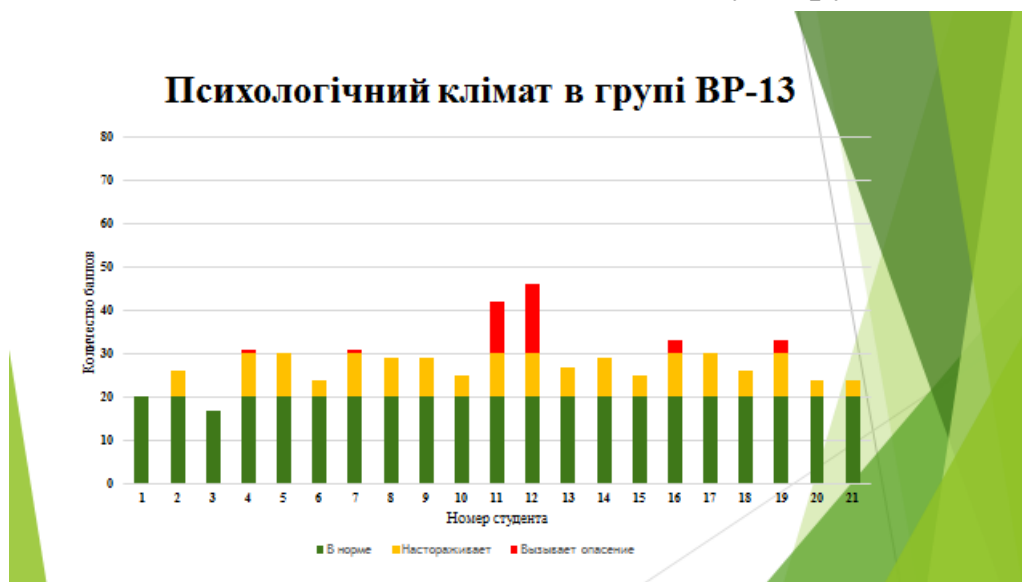
Для з'ясування питання, чи дійсно важливою умовою здорового розвитку особистості студента, успішності його навчання є наявність в студентській групі сприятливого соціально-психологічного клімату, студенти IV курсу Гірничого коледжу Державного вищого навчального закладу «Криворізький навчальний університет» зі спеціальності «Відкрита розробка корисних копалин» (ВР-13-1/9) провели дослідження в двох випускних групах і в двох групах другого курсу за методикою А.Ф. Фідлера оцінки психологічної атмосфери в колективі. В основі методики лежить метод семантичного диференціалу. Методика цікава тим, що дозволяє анонімне обстеження, що підвищує її надійність.

Студентам був запропонований тест: «Психологічна атмосфера в групі», згідно якого на основі наведених протилежних за змістом пари слів необхідно описати психологічну атмосферу у студентській групі. Чим ближче до правого або лівого слову в кожній парі розміщений знак «х» (закреслена відповідна цифра від 1 до 8), тим більше

виражена ознака у групі. Запропоновані пари слів: дружелюбність – ворожість, згода – незгода, задоволеність – незадоволеність, захопленість – байдужість, продуктивність – непродуктивність, теплота – холодність, співпраця – відсутність співпраці, взаємна підтримка – недоброзичливість, захопленість – нудьга, успішність – неуспішність. Підсумковий показник може коливатися від 10 (найбільш позитивна оцінка) до 80 (сама несприятлива).

Нижче наведено результати досліджень психологічної атмосфери в студентській групі ВР – 13-1/9 і ще одній групі випускного курсу, яку з етичних міркувань не вказано.

Порівняльний аналіз психологічного клімату в групах.

Для оцінки результативності роботи студентів кожної групи студенти використовували такі показники: абсолютна успішність, якість знань, пропуски занять за семестр. Отримані результати наведені в таблиці:

Показники результативності роботи студентів групи	ВР-13-1/9	☐ 13-1/9
Абсолютна успішність	100%	100%
Якість знань	64	47

Аналогічне дослідження проведено на другому курсі.

Під час дослідження студенти переконалися, що академічна група за своєю суттю є трудовий колектив зі своєю психологічною атмосферою, міжособистісними стосунками. Академічна група – це не просто група людей, які об'єднані загальними інтересами. Це складне соціальне утворення, в якому є внутрішні зв'язки, цінності і норми з визначеними місцями кожного члену колективу в його структурі. Студенти відзначили, що психологічний клімат студентської групи є потужним стимулом навчальної діяльності для кожного студента. Спочатку соціально – психологічний клімат в групі виникає спонтанно, але хороший клімат не є простим наслідком оголошених девізів. Він являє собою підсумок систематичної роботи з членами колективу щодо організації взаємовідносин в ньому.

Студенти відмітили, що велику роль в створенні позитивної психологічної атмосфери в групі, в її згуртованості відіграло те, що вони не тільки разом відвідували заняття в коледжі, але організували і провели велику кількість заходів, на які запрошувалися студенти відділення і всі бажаючі. Крім того, створений сайт студентської групи дав можливість не тільки розміщувати необхідну інформацію, але і фіксувати систему успіхів кожного співгрупника.

Під час проведених досліджень студенти прийшли до висновку, що створення зрілого, згуртованого колективу є обов'язковою умовою забезпечення результативності його роботи і стану успішності кожного його члену. Крім того, студенти – випускники продемонстрували однокурсникам результати досліджень, проведених як в випускних групах, так і в групах другого курсу, і побажали їм зробити певні висновки. При цьому студенти – дослідники наголосили: «Ми чітко розуміємо – від згуртованості колективу, психологічної атмосфери в групі залежать результати кожного, його успішність».

Список використаних джерел:

1. Коваль А.П. Ділове спілкування: навч. посіб. – Київ: Либідь, 1992. – 280 с.
2. Коломінський Н.Л. Психологія педагогічного менеджменту: посібник / Н.Л. Коломінський. – Київ : МАУП, 1996. – 184 с.
3. Максименко С.Д. Загальна психологія: навч. посіб. / С.Д. Максименко, В.О. Соловієнко. – Київ : Центр учбової літератури, 2000. – 272 с.
4. Фетискин Н.П. Методика оценки психологической атмосферы в коллективе (по А.Ф. Фидлеру) / Н.П. Фетискин, В.В. Козлов, Г.М. Мануйлов. – Москва : Институт Психотерапии, 2002. – 190 с.
5. Парыгин Б.Д. Социально-психологический климат коллектива: пути и методы изучения. – Ленинград : Наука, 1981. – 192 с.
6. Парыгин Б.Д. Социальная психология. Проблемы методологии, истории и теории. – Санкт-Петербург г: ИГУП, 1999. – 592 с.
7. Платонов Ю.П. Психология коллективной деятельности. – Москва : Деп. в ИНИОН Рос. акад. наук, 1998. – 293 с.

Гренко М.А.

аспірантка,

*Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка*

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВИКОРИСТАННЯ КАЗОК В ІНКЛЮЗИВНИХ КЛАСАХ

У зв'язку зі стрімким розвитком інклюзивної освіти на світовому рівні, зокрема українському, проблема підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання дидактичних казок в інклюзивних класах стає особливо актуальною. За концепцією Нової української школи заохочується інклюзивна освіта, що обумовлює глибоке переосмислення та оновлення системи професійної підготовки майбутніх учителів.

Законодавчо-нормативне підґрунтя функціонування інклюзивної освіти визначається державними документами, серед яких: Наказ

МОН України «Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання» (2010 р.), Постанова КМУ «Про затвердження порядку організації інклюзивного навчання у ЗНЗ» (2011 р.), Закон України «Про освіту» (2017 р.), Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» (2017 р.). На міжнародному рівні було розроблено ряд документів у сфері захисту прав людини, зокрема у сфері забезпечення права на інклюзивну освіту, серед них Всесвітня Декларація прав людини (1948 р.), Декларація прав дитини (1959 р.), Конвенція ООН «Про права дитини» (1989 р.), Всесвітня декларація «Освіта для всіх» (1990 р.), Саламанкська декларація (1994 р.), Дакарська декларація (2000 р.), Конвенція про права людей з інвалідністю (2006 р.).

Таким чином, соціальна й науково-практична значимість окресленої проблеми є актуальною в умовах інтенсивного розвитку інклюзивної освіти.

Казка є важливою складовою навчання, виховання та розвитку дітей і інклюзивних класах. Казка – це «активна естетична творчість, що охоплює всі сфери духовного життя дитини – її розум, почуття, уяву, волю» [5, с. 189].

У казкотерапії виділяють такі основні види казок [2, с. 40-41]: 1) народні казки (мудрість народу, простота і доступність сюжету, відсутність зайвих деталей сприяють вихованню моральних почуттів. Приклади: «Курочка Ряба», «Ріпка», «Вовк і семеро козенят» та інші); 2) авторські (казки Ханса Крістіана Андерсона, Шарля Перо та інші); 3) психотерапевтичні (їх характерною особливістю є щасливий кінець, який, тим не менше, залишає у свідомості дитини певні питання, що веде до стимуляції процесу особистісного росту); 4) дидактичні казки завжди використовуються для донесення дітям нових для них знань навчального характеру. 5) психокорекційні казки (створюються і розповідаються дитині для ненав'язливого м'якого впливу на її поведінку); 6) медитативні казки (використовуються для того, щоб сформувані у дитини уявлення про

те, що існують позитивні моделі взаємин з навколишнім світом та іншими людьми); 7) діагностичні казки (дозволяють визначити наявність проблеми у дитини, а також особливості її характеру).

Крім цього, казка несе в собі безліч важливих функцій, які сприяють розвитку особистості дитини в інклюзивних класах. Казка виконує функцію соціалізації, а також креативну функцію, тобто здатність виявляти, формувати, розвивати та реалізовувати творчий потенціал дитини, його образне і абстрактне мислення. Реальне і нереальне в казці спонукає дитину до критичного мислення, аналізу, синтезу, відокремлення та ін. Крім цього, слухач має можливість подолати стереотипи свого мислення та уяви, а також «пробудити» творчі здібності (акторські, поетичні, музичні, мальовничі, лідерські, танцювальні та ін.). Казка створює великі можливості для розвитку творчої уяви дитини, підключаючи її образне мислення до чарівного, ірреального плану. При цьому соціалізується вся сенсорна система дитини як слухача: зір, слух, дотик, просторові моторні механізми [4, с. 4]. Казка містить розвивально-терапевтичну функцію (казко-терапія). Діти співпереживають разом з героями казки, що дає можливість усвідомити свої недоліки та виправити їх. У казці присутні функції виховання бережливого ставлення до природи, здорового способу життя, охорони від поганих звичок тощо.

Казкові образи допомагають учням початкової школи усвідомити різницю між добром і злом, правдою й кривдою, вічним і тим, що минає, познайомитися зі світом людських емоцій та почуттів, сприяють виділенню світоглядних орієнтирів, відкривають можливість вираження творчого потенціалу через співтворчість. Саме співтворчість і є одним з виявів здібностей дитини. Робота з казкою сприяє вираженню почуттів дітей, вражень від прочитаного, розвиває образність мислення, дає можливість для вираження та збагачення індивідуального морального досвіду. Таким чином, важливим у розвитку творчих здібностей є з казкою [6, с. 294].

З огляду на етнонаціональну своєрідність казок світу, можна говорити про культурно-етнічну функцію казки. Значна частина

казок відображає звичаї, традиції, мову, побутовий уклад українського народу [4, с. 4].

Лексико-образна функція казки допомагає формувати мовну культуру дитини, вчить розуміти багатозначність мовлення. Читаючи казку, дитина розвиває внутрішнє мовлення, збільшується словниковий запас, покращується мовленнєва пам'ять.

Баширова О.Н., Бреславська А.Б., Якименко С.И. звертають увагу на те, що казка здатна виконувати розвиваючу і адаптаційну функції в навчанні школярів і допомагати у вирішенні таких педагогічних проблем [1]: подолання труднощів у переході від життя дошкільника в шкільну; встановлення взаєморозуміння між педагогом і дитиною; оволодіння необхідними знаннями, кращим їх засвоєнням і запам'ятовуванні і формуванні вміння самостійно застосовувати засвоєне на практиці; підтримка інтересу до предметів, розвитку пізнавальної активності; розвиток розумових процесів: уваги, сприйняття, пам'яті, мислення; зняття втоми під час розумової праці і в отриманні позитивних емоцій; розвиток творчих можливостей, індивідуальних здібностей кожного учня; розвиток особистості учня; сприяння збагаченню активного словника, розвитку зв'язного мовлення через слух.

Учитель початкової школи може використовувати різні види казок, залежно від мети. Бувають випадки, коли найкраще вплинути на учнів учитель може лише через авторську казку. У наш час існує багато прийомів та методів створення казок, які допомагають швидко придумати казку залежно від її мети та функцій. Розглянемо деякі прийоми Джанні Родарі, який написав книгу «Грамматика фантазії», що містить кілька десятків прийомів, які допомагають придумувати різні історії [3]:

1. Казка «на новий лад» – згадати знайому казку та переробити її на новий лад, додаючи необхідний навчальний матеріал. До відомих народних казок можна додати елементи сучасного життя (наприклад, сучасний одяг, технічні пристрої).

2. «А що було потім?» – продовження відомої казки (наприклад, Попелюшка готує їжу для своїх дітей, їй потрібно назбирати відповідну кількість яблук на полуниці для пирога, але вона не вміє рахувати і т. д.).

3. «Казки навиворіт» – спробуйте пофантазувати різні історії, де ролі героїв, їхні характери міняються місцями. Наприклад, як би змінилася казка, якби вовк виявився добрим героєм, а Червона Шапочка, навпаки, погана.

4. «Казковий салат» – поєднання відомих героїв з казок, або сюжетів.

5. «Фантастичне виключення». Спробуйте подумки прибрати з казки щось, що існує на світі. Наприклад, «Одного разу Зебра прокинулася без чорних смужок на шерсті ...», «Прокинулася Маша, а сонця на небі немає».

6. Складання гіпотез – «Що було б, якби ми зайшли в ліфт, а виходячи з нього опинилися к країні геометричних фігур..».

7. Оживлення предметів (живі цифри, бактерії розмовляють тощо).

8. «Фантастичний аналіз» – це умовне «розчленування казкового героя» з метою в'яснення тих рис та ознак, які притаманні конкретному герою (наприклад, Пінокіо – дерево, ключик, довгий ніс) та в подальшому ці ознаки або риси можна «обіграти» (наприклад, Пінокіо зроблений не із дерева, а із заліза, або папіру).

9. «Співвідношення – протиставлення» – підбір казковому герою невластивих йому ознак (наприклад, велика муха і малий слон).

10. «Уповільнення – прискорення» – метод керування часом (Що було б, якби час зупинився? Що було б, якби часу взагалі не було, люди не старіли?).

Таким чином, казка – гарний засіб навчання та виховання дітей, їх соціалізації, розвитку творчих здібностей, мовлення, зняття втоми та ін. Підготовлений учитель початкової школи може використовувати дидактичні, терапевтичні, психокорекційні, медитативні та інші види казок в інклюзивних класах, що ефективно впливає на навчання учнів, їх взаємовідносини.

Список використаних джерел:

1. Баширова О.Н. Дидактическая сказка на уроках в начальной школе из опыта использования идей В.А. Сухомлинского [Электронный ресурс] / О.Н. Баширова, А.Б. Бреславская, С.И. Якименко // Научное сообщество студентов XXI столетия. Гуманитарные науки: сб. ст. по мат. VIII междунар. студ. науч.-практ. конф. № 8. – Режим доступа: sibac.info/archive/humanities/8.pdf (дата звернення: 14.01.2018).
2. Бредіхіна О.А. Казкотерапія у роботі з дітьми дошкільного віку. Авторські психотерапевтичні казки (методичний посібник). / О.А. Бредіхіна – Нетішин, 2015. – 85 с.
3. Родари Дж. Грамматика фантазии : введение в искусство придумывания историй / Д. Родари ; пер. с итал. – 2-е изд. – Москва : Прогресс, 1990. – 192 с.
4. Сказка как источник творчества детей. [Текст] : Пособие для педагогов дошк.учреждений. / Ред. Безруких М.М. – Москва : ВЛАДОС, 2001. – 288 с.
5. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори: в 5 т. – Т. 3. – К. : Рад. шк., 1977. – 279 с.
6. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори : В 2-х т. Т. 1. Теоретичні проблеми педагогіки / К.Д. Ушинський ; Пер. з рос. Ред. Пискунова А.І. – К.: Рад. школа, 1983. – 496 с.

Гуляєва М.М.

здобувач, асистент,

Чернівецький національний університет

імені Юрія Федьковича

НА ШЛЯХУ ДО ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ В УКРАЇНІ

В епоху глобальних цивілізаційних структурних змін, експонентного збільшення кількості інформації, постійного оновлення знань особливого значення набуває якісна освіта впродовж життя – освіта дорослих як така, що здатна задовольнити закономірні пізнавальні потреби населення та підготувати конкурентоспроможного фахівця. У розвинених країнах освіта

дорослих розглядається як механізм досягнення стійкого економічного розвитку, гарантія громадянського прогресу та демократичного устрою суспільного життя, як прояв відповідальності суспільства за формування людського й соціального капіталу [3, с. 64]. Відповідно і власне навчання андрагогів здійснюється закордоном на високому рівні, про що свідчать розроблені та апробовані міжнародні та національні кваліфікаційні системи і стандарти підготовки фахівців освіти дорослих.

В Україні ж практичному досвіду в галузі освіти дорослих досі бракує систематизації, наукової рефлексії та цілісного теоретичного обґрунтування. Науки про виховання, які сьогодні в Україні обмежуються дітьми і молоддю, не можуть собі дозволити поставити завдання, пов'язані з формуванням цілісного життєвого циклу людини. Вони виключають зі свого предметного поля найбільшу групу населення – дорослих [5, с. 14].

Водночас констатуємо, що останніми роками освіта дорослих поступово набула статусу предмета різнопланових наукових досліджень. Наразі в Україні формується власна андрагогічна наукова школа, представлена працями О. Аніщенко, С. Архипової, Л. Даниленко, Н. Бідюк, Л. Лук'янової, Н. Ничкало, О. Огієнко, В. Олійника, Н. Протасової, С. Прийми, В. Пуцова, Л. Сігаєвої, Л. Тимчук, О. Чугай. В структурі Національної академії педагогічних наук України функціонує галузевий Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих, в якому в 2007 р. організовано відділ андрагогіки, що займається розробкою теоретико-методичних засад розвитку освіти різних категорій дорослого населення, співпрацює з закладами вищої освіти та неурядовим сектором у напрямку професіоналізації сфери освіти дорослих на вітчизняних теренах. Виходять друком збірники наукових праць, наукові та практико орієнтовані журнали з питань формальної та неформальної освіти дорослих («Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи» (видається з 2009 р.), «Порівняльна професійна педагогіка» (видається з 2011 р.), «Територія успіху» (видається з 2015 р.) та ін.).

Тому є підстави стверджувати, що одна з важливих основ професіоналізації освіти дорослих – її наукова розробка, в Україні викристалізовується в самостійну дослідницьку галузь, характеризується фундаментальністю й масштабністю.

Не менш важливим для окресленої справи є власне закріплення нової професійної назви «Андрагог», що 15 лютого 2019 року як професійна назва робіт була внесена до Класифікатора професій ДК 003:2010 [2]. Таке рішення свідчить про визнання сфери освіти дорослих як актуальної, самостійної і такої, що потребує спеціально підготовлених фахівців.

Безперечно, ключовим питанням у сфері професіоналізації освіти дорослих постає професійна підготовка майбутніх андрагогів, робота над вирішенням якого розпочалася задовго до того, як самі посада чи професія «андрагог» отримали юридичне підтвердження на сторінках відповідного наказу. Прикладом такої наукової та соціотворчої діяльності є спільний українсько-німецький проект «На шляху до запровадження наукової галузі «Освіта дорослих і післядипломна освіта в Україні». Розробка концепції спеціалізації «Освіта дорослих і післядипломна освіта» у вищих навчальних закладах України» [4], який у 2017-2018 рр. виконували науковці Інституту педагогічної освіти та освіти дорослих Національної академії педагогічних наук України, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича та Університету міста Аугсбург, Німеччина.

Названий проект є спробою частково розв'язати проблему невідкладного запровадження наукової галузі «Освіта дорослих та післядипломна освіта», чого вимагають політичні, суспільні та економічні зміни в Україні, та поштовхом для подальшого інноваційного розвитку практики в цій сфері. Проект спрямований на конкретизацію заходів на шляху до наукової інституалізації та академізації освіти дорослих в Україні, базується на основоположних принципах і підходах освіти дорослих і післядипломної освіти до питань розвитку особистості впродовж усього життя, ролі окремої особистості в суспільстві, значення освіти дорослих і неперервної

освіти в процесах консолідації і демократизації суспільства, професіоналізації освіти дорослих та її правового регулювання, етичних засад освітньої роботи з дорослими.

У ході виконання проекту в 2017-2018 рр. здійснено комплекс організаційних, науково-дослідних і прикладних заходів (у т.ч. бінаціональні німецько-українські науково-практичні семінари; безпосереднє ознайомлення з роботою закладів і установ освіти дорослих в Німеччині (Аугсбург, Мюнхен, Дахау, Унтершляйсгайм, Тутцінг, Айхштетт, Інгольштадт); ворк-шопи в Університеті м. Аугсбург; е-листування з німецькими вченими) та отримано результати, які мають важливе значення як для теорії і практики освіти дорослих взагалі, так і для розвитку галузі та її професіоналізації в Україні. Зокрема, охарактеризовано систему освіти дорослих в Німеччині та Україні, її законодавче регулювання; опрацьовано статистичні та якісні показники актуального стану освіти дорослих в Україні та Німеччині; вперше з'ясовано існуючі освітні пропозиції для дорослих; визначено реальні й перспективні сфери професійної діяльності фахівця освіти дорослих в Україні. Розкрито питання професіоналізації освіти дорослих у міжнародному ракурсі та в контексті історичних і сучасних освітніх тенденцій в Україні. Обґрунтовано компетентнісний підхід як основу підготовки сучасного фахівця.

В ході реалізації завдань проекту, передбачених для виконання у 2017 році, розроблено проект концепції підготовки фахівців за спеціалізацією «Освіта дорослих і післядипломна освіта», в якій представлено: загальний опис і оцінку сучасного стану освіти дорослих в Україні та її кадрового забезпечення; конкретизовано проблему, яка потребує розв'язання (професіоналізація освіти дорослих); визначено мету концепції (вироблення засад державної політики щодо організації і здійснення професійної підготовки фахівців для освіти дорослих на рівні спеціалізації); шляхи і способи розв'язання проблеми (комплекс соціально вмотивованих, науково обґрунтованих, запланованих і розроблених організаційних,

науково-дослідних і прикладних заходів, спрямованих на розробку науково-теоретичних і прикладних засад професіоналізації освіти дорослих в Україні з урахуванням світових тенденцій, ідей і досвіду); описано стратегію розвитку професії фахівця в освіті дорослих на основі ідентифікації реальних інтересів зацікавлених сторін та балансу інтересів закладів освіти, здобувачів освіти та роботодавців; розкрито концептуальні засади створення моделі підготовки фахівців і критерії досягнення результатів; визначено завдання та основні етапи реалізації Концепції; обсяг необхідних фінансових матеріально-технічних, трудових ресурсів.

Розроблені спільно наукова, методологічна, методична та практична основи, викладені вище, дозволили започаткувати університетську підготовку фахівців освіти дорослих або андрагогів. Так, з вересня 2017 р. в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича на базі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» другого (магістерського) рівня вищої освіти запроваджена спеціалізація «Освіта дорослих» [1, с. 50]. Програма підготовки передбачає надання здобувачам магістерського рівня теоретичних знань та практичних умінь і навичок, а також інших компетентностей, необхідних для розв'язання комплексних проблем у галузі освіти дорослих, оволодіння андрагогічними й організаційно-управлінськими компетентностями, продукування нових ідей, здійснення науково-дослідної діяльності в галузі освіти дорослих.

Як бачимо, в Україні тривають активні процеси, спрямовані на професіоналізацію освіти дорослих як сфери суспільного життя та складової неперервної освіти. Спостерігаються тенденції закріплення статусу освіти дорослих на законодавчому рівні. Розпочата в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича експериментальна робота з підготовки фахівців за спеціалізацією «Освіта дорослих» сприяє утвердженню і посиленню статусу освіти дорослих у професійному, науково-дослідному та освітньому просторах України.

Список використаних джерел:

1. Заключний звіт за результатами НДР «Освіта дорослих і післядипломна освіта в Україні». Розробка концепції спеціалізації «Освіта дорослих і післядипломна освіта» у вищих навчальних закладах України» у 2017-2018 рр. (авт. колектив Петрюк І.М., Лук'янова Л.Б., Аніщенко О.В., Кармалюк С.П., Камбур А.В., Мудрий Я.С., Платаш Л.Б., Гаврилюк Л.П., Кузнецова К.С., Гуляєва М.М.), Чернівці, 2018. – 120 с.
2. Наказ Мінекономрозвитку «Про затвердження Зміни № 8 до національного класифікатора ДК 003:2010» від 15.02.2019 р. № 259. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=35ffafcf-bf4f-4eaa-9865-32e93414236b&title=NakazMinekonomrozvitkuVid15-02-2019-259-proZatverdzhenniaZmini8-DoNatsionalnogoKlasifikatoraDk003-2010-klasifikatorProfesii>
3. Освіта дорослих: короткий термінологічний словник / Авт.-упор. Лук'янова Л.Б., Аніщенко О.В. – К.; Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2014. – 108 с.
4. Перелік спільних українсько-німецьких науково-дослідних проєктів, затверджених для фінансування у 2017-2018 роках. URL: <http://mon.gov.ua/content>.
5. Тимчук Л. Освіта дорослих в Україні: на шляху до інституалізації // Територія успіху. Практико-орієнтований журнал. – №1 (4). – 2017. – С. 13-14.

Джога О.В.

аспірант,

*Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини*

ВИРОБНИЧО-ТЕХНОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА БАКАЛАВРІВ ГАЛУЗІ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ СВІТИ

Одним із головних напрямів професійної підготовки майбутніх фахівців професійно-технічної освіти є підготовка їх до практичної та виробничої діяльності, відповідно до чого набуває актуальності

проблема формування змісту та методики навчання, підвищення якості підготовки викладачів ПТНЗ, які в свою чергу повинні забезпечити реалізацію завдань Концепції професійної освіти у професійно-технічних навчальних закладах. Зміст професійної освіти має бути наближений до життя, інтегрований з наукою і виробництвом [3].

Незважаючи на велику кількість публікацій, проблема підготовки майбутніх бакалаврів харчових технологій до практично-виробничої діяльності у сучасних умовах висвітлена недостатньо і потребує удосконалення її теоретичної, змістової та методичної сторін із урахуванням сучасних вимог, що також засвідчує актуальність проблеми дослідження.

Відповідно Закону України «Про вищу освіту» Постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266 затверджено перелік галузей і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти. Пізніше наказом Міністерства освіти і науки України від 6 листопада 2015 року № 1151 затверджено таблицю відповідності Переліку напрямів, спеціальностей та галузей знань, за якими здійснюється підготовка фахівців та здобувачів вищої освіти. Ці документи передбачають наближення української номенклатури освітніх ступенів та спеціальностей до європейської практики [1].

Освітня програма – основний документ, за яким здійснюється підготовка майбутніх бакалаврів – є системою освітніх компонентів на відповідному рівні вищої освіти в межах спеціальності, що визначають вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за такими програмами, перелік навчальних дисциплін і логічну послідовність їх вивчення, кількість кредитів ЄКТС, необхідних для їх виконання, а також очікувані результати навчання (компетентності), якими повинен оволодіти здобувач відповідного ступеня вищої освіти.

Освітня програма підготовки фахівців за спеціальністю 015.21 «Професійна освіта. Харчові технології» має прикладну

орієнтацію. Теоретичні знання з дисциплін та модулів програми отримують практичну реалізацію, орієнтовану на участь здобувачів освіти у різних видах практик та проектній діяльності; гнучку організацію і швидку перебудову освітнього процесу; створення умов для професійної самореалізації, відповідальності за своє професійне майбутнє, формування потреби навчатися протягом усього життя [1].

Бакалавр – це освітній ступінь (ОС), що здобувається на першому рівні вищої освіти та присуджується вищим навчальним закладом у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти освітньо-професійної програми, обсяг якої становить 180-240 кредитів ЄКТС. Обсяг освітньо-професійної програми для здобуття ступеня бакалавра визначається вищим навчальним закладом. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра забезпечує здобуття вищої освіти за спеціальністю та відповідної кваліфікації [6].

Організація навчально-виробничого процесу підготовки майбутніх бакалаврів харчових технологій реалізовується в навчальних лабораторіях, відображаючи виробничу діяльність та максимально наближує студентів до майбутньої професійної діяльності. Виробничо-технологічна підготовка складається передусім з лабораторних та практичних занять фахових дисциплін. Кожна дидактична мета, що реалізовується на конкретному занятті, як правило, вирішується при виконанні того чи іншого практичного завдання. Так, під час лабораторних занять з дисципліни «Технологія виробництва продукції громадського харчування» студенти набувають практичних умінь з користування збірниками рецептур, технологією приготування страв, нормами та послідовністю закладання сировини, вивчають строки зберігання та реалізації готової продукції і напівфабрикатів, аналізують вимоги до якості готових страв.

Впровадження інноваційних методів в навчально-виробничий процес дозволяє студентам краще пізнати можливості використання та обробки нових, сучасних, раніше невідомих, екзотичних продуктів, пропонує різноманітні варіанти застосування уже

знайомих видів сировини, надає можливість ознайомитись з особливостями сучасної ресторанної техніки.

Поглибленню практичної спрямованості підготовки фахівців сприяє практика, яка включає в себе: навчальну (педагогічну) практику (II курс – 3 ECTS); технологічну (навчальну) практику (II курс – 3 ECTS), педагогічну (виробничу) практику (IV курс – 9 ECTS), технологічну (виробничу) практику IV курс – 6 ECTS).

З метою досконалого оволодіння технологічними процесами, впровадження у практично-виробничий процес підготовки майбутніх фахівців новітніх ідей та технологій приготування кулінарних страв, що відповідають потребам і вимогам ринку праці, здійснюється співпраця із підприємствами-роботодавцями, на базі яких студенти проходять технологічну практику. Процес реалізації виробничо-технологічної підготовки здійснюється завдяки співдружності з приватними підприємствами міста та України, які допомагають в оволодінні новітніми технологіями виробництва. Під час технологічної практики студенти набувають основ професійної компетентності, оволодівають сучасними методами роботи на підприємстві; набувають основ професійної дисципліни та культури праці; вони вчаться приймати самостійні рішення в реальних умовах, усвідомлюючи необхідність систематичного оновлення знань і творчого їх використання на практиці.

Результатом виробничо-технологічної підготовки майбутніх бакалаврів харчових технологій є випуск кваліфікованих, конкурентоспроможних на ринку праці фахівців.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про професійно-технічну освіту» від 10.02.1998 р. № 103:/ 95-ВР // Вісник профтехосвіти. – 1998. – № 3. – С. 1-32.
2. Коваленко О.Е. Концепція професійно-педагогічної підготовки студентів інженерно-педагогічних спеціальностей / О.Е. Коваленко, Н.О. Брюханова, О.О. Мельниченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library.uira.kharkov.ua/library/Left_menu/Zbirnuk/10/Концепція/Коваленко.doc.

3. Кремень В. Професійній освіті потрібна цілісна, ефективна державна політика і сучасний науковий супровід / В. Кремень // Професійно-технічна освіта. – 2016. – № 2. – С. 10-13.

4. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті. Проект. – К.: Шкільний світ, 2001. – 16 с.

5. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс] / Указ Президента України від 25.06.2013 р. № 344/2013. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/ru/documents/15828.html>.

6. Стандарт вищої освіти України. Проект. Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/.../015.21-profesijna-osvita-xarchovi-technologie-bakalavr->

Короткова Л.І.

*кандидат педагогічних наук, директор,
ДНЗ «Запорізьке вище професійне училище моди і стилю»*

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ КОНЦЕПТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ПОСЛУГ В УМОВАХ ОСВІТНЬО-ВИРОБНИЧОГО КЛАСТЕРУ

Сучасні процеси інтеграції та глобалізації, поступовий соціально-економічний розвиток країни зумовлює необхідність підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців, зокрема сфери послуг, яка є однією із найважливіших і дедалі значніших складових національної економіки. Сьогодні виробництво вимагає конкурентоспроможних кваліфікованих робітників з високим рівнем знань технологічних процесів, спроможних самостійно знаходити рішення у нестандартних ситуаціях, проявляти ініціативу, враховувати індивідуальні особливості замовника послуг, його смаки та низку інших чинників. З огляду на досвід розвинутих країн світу, питання підвищення рівня професійної компетентності майбутніх фахівців можуть бути ефективно вирішеними в рамках освітньо-виробничих кластерів, діяльність яких дозволяє

результативно використовувати кадрові, науково-інформаційні, фінансові ресурси, сучасні виробничі й освітні технології, нові форми, методи й інноваційні підходи до професійної підготовки.

У Запорізькій області успішно функціонує освітньо-виробничий кластер інноваційних швейних технологій (далі – ОВК), учасниками якого є дев'ять провідних підприємства швейної галузі регіону та базовий заклад професійної (професійно-технічної) освіти для підготовки фахівців сфери послуг регіону – Запорізьке вище професійне училище моди і стилю. З урахуванням особливостей сутності та структури ОВК, методологічний концепт професійної підготовки відображає взаємозв'язок і взаємодію різних підходів загальнонаукової та конкретно-наукової методології.

Важливе значення у створенні концептуальної моделі цілісного процесу професійної підготовки надається *системному підходу*, який реалізує загальнометодологічні принципи побудови структури змісту теоретичної і практичної підготовки майбутніх фахівців сфери послуг із урахуванням особливостей їх професійної діяльності. Ми погоджуємося з думкою українських науковців, що системний підхід – це спосіб наукового пізнання та практичної діяльності, який вимагає розгляду частин у нерозривній єдності з цілим [3, с. 536]. У рамках соціального партнерства кластерного типу такий підхід сприяє об'єднанню інтересів професійної (професійно-технічної) освіти та ринку праці, дозволяє розглядати окремі структурні компоненти професійної підготовки як цілісну структуру, націлену на досягнення результатів.

Окремої уваги в рамках гуманістичної освітньої парадигми заслуговує *особистісно-діяльнісний підхід*. За оцінкою вітчизняного академіка Н. Ничкало, використання в навчальному процесі цього підходу «сприятиме духовному розвитку особистості майбутнього фахівця, формуванню національної свідомості, патріотизму, почуття професійної честі і гідності, вміння працювати у виробничому колективі» [2, с. 92]. Особистісно-діяльнісний підхід враховує тенденції розвитку самої особистості, сприяє професійному

розвитку фахівця через різні сфери діяльності, створює умови для розвитку гармонійної, морально-досконалої, соціально-активної, професійно-компетентної та конкурентоспроможної особистості, яка здібна активно реагувати на зміни, що відбуваються у техніці та технологіях виробництва.

В умовах освітньо-виробничого кластеру зміст професійної підготовки інтегрує ідеї компетентнісного підходу та технологію модульного навчання в *модульно-компетентнісний підхід*, ключовою відмінністю якого є орієнтація на досягнення результатів навчальної роботи, виражених у набутті учнями професійно та соціально важливих компетентностей; використання інтеграції теоретичної і практичної складових навчання; оптимізація навчально-виробничого процесу; доступність, відкритість та демократичність навчання, створення відносин довіри між педагогічними працівниками та учнями; встановлення між ними постійного зворотного зв'язку; формування в учнів свідомої відповідальності за власні навчальні досягнення та мотивації до активного навчання, професійної самореалізації, розкриття й розвитку творчих здібностей; індивідуальний підхід тощо [1, с. 123].

Використання *функціонального підходу*, який є інструментом виявлення затребуваних та перспективних професій, трудових функцій, операцій, кваліфікацій, необхідних компетентностей фахівців сфери послуг забезпечує достовірну інформацію для розробників професійних й освітніх стандартів у сфері праці та професійній (професійно-технічній) освіті, дозволяє своєчасно оновлювати зміст професійної (професійно-технічної) освіти відповідно до змін, що відбуваються у галузі.

Реалізація функціонального підходу передбачає його інтеграцію з *маркетинговим*. Застосування маркетингових технологій забезпечує обґрунтування попиту і пропозицій освітніх послуг на ринку праці, проектування особистісно-розвивального, інформаційно-освітнього середовища, сприяє розвитку професійної підготовки та забезпечує її тісний зв'язок із соціальними партнерами.

Отже, використання запропонованого методологічного концепту, заснованому на взаємопов'язаних підходах, сприятиме розробленню такої методичної системи професійної підготовки в умовах освітньо-виробничого кластеру, яка дозволить підвищувати рівень професійної компетентності майбутніх фахівців сфери послуг, опановувати інноваційні знання і вміння, що позитивно позначиться на їхній професійній діяльності та забезпечить баланс інтересів підприємств й навчальних закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Список використаних джерел:

1. Короткова Л.І. Педагогічні умови створення професійних стандартів швейного профілю на основі компетентнісного підходу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. НАПН України, Ін-т проф.-техн. освіти. Київ, 2012. 237 с.
2. Ничкало Н.Г. Трансформація професійно-технічної освіти України: монографія. К.: Педагогічна думка, 2008. 200 с.
3. Філософський словник соціальних термінів / [В.П. Андрущенко та ін.] ; за ред. В.П. Андрущенко. К.: Р.И.Ф. ; Харків, 2005. 671 с.

Мозговий В.Л.

*доктор педагогічних наук, доцент,
Відокремлений підрозділ «Миколаївська філія
Київського національного університету культури і мистецтв»*

ПРОФЕСІЙНИЙ ЕГОЦЕНТРИЗМ УЧИТЕЛЯ: НОВЕ СЕМАНТИЧНЕ НАПОВНЕННЯ ПОНЯТТЯ

Аналізуючи сучасні нововведення вітчизняної системи середньої освіти (Концепція Нової української школи), спостерігаємо тенденцію особистісного визначення учня й учителя як центральних фігур освітнього процесу. Щодо значущості першого суб'єкта педагогічної взаємодії – учня, то визначений аспект концептуально підтверджено такими ключовими компонентами як: /05 Педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками та

/06 Орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризм [2, с. 7]. Суб'єктна значущість учителя теж визначена компонентом, а саме: /02 Умотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно.

Якщо з учнем більш демократично визначена позиція особистісного розвитку (дитиноцентризм), то з учителем – усе чітко в межах професійної (педагогічної, предметної, виховної та ін.) діяльності. Виявляється на практиці вчитель не може мати ніякого особистого централізму? Напевно, це не дуже правильна позиція щодо особистісного, а в перспективі й професійного розвитку вчителя. Якщо розглянути егоцентризм не як форму прояву егоїзму, а як складову умотивованого професійного розвитку, тоді, можливо, професійний егоцентризм і стане мотивацією до свободного, творчого й професійного розвитку вчителя.

У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» поняття «егоцентрист» тлумачиться як «Людина, що зосереджена на своїй особистості й своїх інтересах» [1, с. 336]. Якщо озирнутися навколо й замислитися над поведінкою людей, то слід погодитися з думкою, що це – норма сучасного соціуму. Цю норму бачать сучасні діти, вони вимагають її від батьків, учителів і всього оточення. Ми (вчителі) погодилися ж з позицією, що всі діти від народження талановиті, треба лише створити умови для розвитку їхніх талантів, здібностей тощо. Ми культивуємо повсякденно ідею дитиноцентризму. Але чи можемо ми її правильно культивувати, залишаючись альтруїстами, не вбачаючи особистісної значущості в професійній, громадській та іншій діяльності? Це питання риторичне. Кожен учитель у своїй професійній діяльності намагається досягти успіхів, отримати відповідний статус (науковий, управлінський, соціальний), і постійно замислюється над особистісними здобутками (авторитет, повага, приклад для наслідування). Як би ми не відмовлялися, але це прояви егоцентризму і вони, до речі, не така вже й негативна ознака нашої особистості.

Як не дивно, але учительська професія сприяє досить серйозним психологічним метаморфозам особистості. Учитель одержимий роботою, таких досить багато, може вибудувати навіть свою ієрархію потреб. У контексті зазначеної позиції, на нашу думку, доречною буде теза Абрахама Маслоу: «...творчі люди можуть розвивати свій талант усупереч серйозним соціальним проблемам, створюючи тим самим власну ієрархію потреб завдяки особливостям своєї біографії» [4, с. 489]. Те, що професія вчителя є творчою, ні в кого не викликає сумнівів. Саме особистісно-професійна основа педагогічної діяльності робить учителя індивідуальністю. На жаль, сучасна система освіти ще не вийшла на такий рівень соціального визнання професії учителя. У цьому контексті вважаємо за доречне процитувати М. Поплавського, який, визначаючи принципи управління собою і людьми, зазначає: «Намагайся бачити в людині особистість, а не її соціальну функцію. Пам'ятай, що всі люди різні, в кожного є свої переваги і недоліки. Кожна людина – «Зірка» у своїй справі. Створи їй умови – і ти матимеш хороший результат у роботі і вдячність» [3, с. 91].

У такому разі синонімами професійної егоцентричності можуть бути: амбітність, цілеспрямованість, самоорганізація, самовдосконалення, саморозвиток. Останні є орієнтирами сучасної системи професійної освіти. Використання позицій професійного егоцентризму в діяльності вчителя може спонукати до свobodного вибору особистісно-творчого вектору та реалізації його особистісно-професійних позицій, творчих планів у закладі освіти. Не менш значущою є умотивована похвала/винагорода як визнання значущості особистості вчителя в організації освітньої діяльності закладом освіти. Професійний егоцентризм за відповідної саморефлексії абсолютно успішно може сприяти учителю в таких аспектах: особистісному й професійному розвитку; визначенні індивідуальності, формуванні харизматичності, встановленні самоідентичності; утвердженні професійної обізнаності, підтвердженні професійної відданості та визнанні професійного лідерства.

За такої позиції поняття «професійний егоцентризм учителя» набуває нового семантичного наповнення, а саме: особистісно-професійна позиція учителя, яка на основі свobodного вибору формує позитивні соціально-психологічні (комунікативні, мотиваційні, діяльнісні) умови реалізації його індивідуального вектору розвитку зі свідомим урахуванням перспективних планів професійного середовища.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. – К.; Ірпінь: Перун, 2002. – 1728 с.
2. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи / Упорядники: Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова, І. Коберник, В. Ковтунець, О. Макаренко, О. Малахова, Т. Нанаєва, Г. Усатенко, П. Хобзей, Р. Шиян // МОН України – Режим доступу: www.mon.gov.ua/activity/education.
3. Поплавський М.М. 20 принципів управління, як керувати собою і людьми: Навчальний посібник. – К.: «Дельта», 2006. – 144 с.
4. Хьелл Л. Теории личности / Л. Хьелл, Д. Зиглер. – СПб.: Питер, 2002. – 608 с.: ил. – (Серия «Мастера психологи»).

Стеблюк С.В.

кандидат педагогічних наук,

Мукачівський кооперативний торговельно-економічний коледж

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ У ПРОЦЕСІ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ: СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Сучасна професійна освіта в Україні набуває інноваційного змісту. Конкурентне економічне середовище вимагає від спеціалістів креативності, компетентності, комунікабельності, сформованих морально-етичних цінностей. Підготовка майбутніх

фахівців з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності проводиться за новим Стандартом вищої освіти та відповідно за іншими освітніми програмами. Знаннєвий підхід до оволодіння знаннями зі спеціальності у поєднанні з уміннями і навичками повинен формувати компетентнісну особистість.

Ураховуючи інтеграцію України в європейський (світовий) економічний простір, виклики сьогодення, погоджуємося з думкою про «необхідність розробки нових підходів до професійної підготовки майбутніх фахівців з товарознавства, переорієнтації професійних цінностей, переосмислення мети, змісту й технологій навчання для забезпечення формування управлінської компетентності, толерантності, культури спілкування, що необхідно будь-якому сучасному фахівцю, зокрема товарознавцю, професійна діяльність якого потребує постійної взаємодії у сфері «людина-людина» [4, с. 330].

Науковцями (І. Бех, О. Булавенко, О. Вознюк, Т. Григорчук, Є. Іванченко, Р. Костенко, Л. Лідак, О. Пехота, О. Повідайчик, Л. Рибалко, І. Ромащенко, Т. Поясок, Г. Сєлевко, М. Теловата, Л. Хоружа, М. Швед та ін.) розроблено різні методологічні підходи до підготовки конкурентоспроможного фахівця.

Визначено виклики, які мають бути враховані: невизначеність майбутнього; стрімкі технологічні зміни; загострення конкуренції; орієнтація на формування попиту; миттєве обслуговування клієнтів через Інтернет, політична нестабільність; інформаційний «бум»; необхідність постійних змін [3].

Виходячи із реалій сьогодення, законодавчої бази в галузі освіти, вивчення наукових розвідок щодо підготовки фахівців з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності, нами сформульовано такі методологічні підходи:

1. Компетентнісний. «Компетентний. 1) Який має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний, тямущий. // Який ґрунтується на знанні; кваліфікований». «Компетенція – 1. Добра обізнаність із чим-небудь. 2. Коло повноважень якої-небудь організації, установи, особи [1, с. 443]. Компетентність охоплює не

тільки когнітивну та операційно-технологічну складові, а й мотиваційну, етичну, соціальну, поведінкову, містить результати навчання, систему ціннісних орієнтацій, тому компетентності формуються не тільки під час навчання, а й під впливом родини, друзів, роботи, політики, релігії тощо [2]. Означений підхід дасть можливість сформувати у майбутнього фахівця здатність удосконалювати свою професійну діяльність упродовж життя, бути готовим до викликів, зумовлених соціально-економічними змінами, динамікою ринку праці тощо. Цьому сприятимуть інноваційні методи викладання в закладах освіти.

2. Особистісно орієнтований. Компетентнісний підхід вимагає, на наш погляд, особистісно орієнтованого навчання, що дасть можливість розв'язати наступні завдання: сформувати академічно-професійні уміння і навички; розвивати креативність особистості як важливого чинника для майбутньої професійної діяльності у конкурентному середовищі; розвивати європейські цінності в умовах зовнішньоекономічної діяльності.

3. Інтегративний. В основі реалізації інтегративного підходу є поєднання економічних, фахових та суспільно-гуманітарних знань, що забезпечить виокремлення академічно-професійного компонента для дослідження. Це дасть можливість спроектувати і сконструювати професійно-орієнтоване навчання, яке спрямоване на формування компетентностей та морально-етичних якостей, що забезпечить виконання професійних обов'язків.

4. Акмеологічний. Основною ідеєю теорії та методики професійної освіти є створення умов для розкриття і розвитку внутрішнього потенціалу кожного майбутнього фахівця, формування його позитивної «Я»-концепції в процесі опанування основ професійної діяльності [5, с. 1]. Означений підхід забезпечить індивідуально-професійний розвиток майбутнього спеціаліста, що орієнтуватиме його на постійне самовдосконалення і здатність до самореалізації, самонавчання. Єдність професійного виховання

і саморозвитку в комплексі дасть можливість сформувати європейські морально-етичні цінності.

Таким чином, взаємодоповнення та взаємодія визначених нами підходів сприятиме формуванню професійної компетентності майбутніх фахівців з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і головн. ред. В.Т. Бусел. К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.
2. Глузман О.В. Базові компетентності : сутність та значення в життєвому успіху особистості // Педагогіка і психологія. – 2009. – № 2. – С. 51-61.
3. Касич А.О. Компетентнісний підхід як основа підготовки конкурентоспроможних фахівців зі спеціальності «менеджмент» // Ефективна економіка, 2018. № 7: URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6445>.
4. Клімова А.М. Формування управлінської компетентності майбутніх фахівців з товарознавства в системі професійної освіти. Професійна освіта : теоретичні та прикладні аспекти формування компетентності майбутніх фахівців : колективна монографія. Част. 1. / керівник авторського колективу І.І. Доброскок. Переяслав-Хмельницький : Домбровська Я. М., 2016. – С. 327-383.
5. Рибалко Л.С. Акмеологічні засади професійно-педагогічної самореалізації майбутнього вчителя: автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 Харків, 2008. – 45 с.

Yurko N.A.

Senior Lecturer;

Protsenko U.M.

Associate Professor;

Trotsun M.A.

Student,

Lviv State University of Physical Culture named after I. Boberskyi

Tyndyk N.A.

Teacher of the Highest Qualification Category,

Lviv Lyceum № 66

ENVIRONMENT: THE EDUCATIONAL ASPECTS

Environment is everything that is around us. It can be living or non-living things. It includes physical, chemical and other natural forces. Living things live in their environment. They constantly interact with it and adapt themselves to conditions in their environment. In the environment there are different interactions between animals, plants, soil, water, and other living and non-living things [1].

Environment is the complex of physical, chemical, and biotic factors that act upon an organism or an ecological community and ultimately determine its form and survival [2].

Environmental education connects us to the world around us, teaching us about both natural and built environments. It raises awareness of issues impacting the environment upon which we all depend, as well as actions we can take to improve and sustain it. Whether we bring nature into the classroom, take students outside to learn, or find spontaneous teachable moments on a nature walk with our families, environmental education has many benefits for youth, educators, schools, and communities.

Environmental education is defined as education that helps individuals to become more knowledgeable about their environment and to develop responsible environmental behaviour and skills so that they can improve the quality of the environment [3]. Environmental education is concerned with those aspects of human behaviour which are more directly related to

man's interaction with bio-physical environment and his ability to understand this interaction.

Environmental education refers to organized efforts to teach how natural environments function, and particularly, how human beings can manage behaviour and ecosystems to live sustainably. It is a multi-disciplinary field integrating disciplines such as biology, chemistry, physics, ecology, earth science, atmospheric science, mathematics, and geography. The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation (UNESCO) states that environmental education is vital in imparting an inherent respect for nature amongst society and in enhancing public environmental awareness [4].

Environmental awareness means having the latest knowledge of the possible dangers, threats of environmental degradation. It includes making the people conscious of the physical, social and aesthetic aspects of the environment. These elements are interrelated and interdependent and are essential for the survival of humanity. Awareness needs sensitivity. If one feels his co-existence with the nature he will be called sensitive. A sensitive person concerns the environment from its reckless exploitation. He believes in the sustainable development and recycling of waste material. When we see the very potential of education, it can safely be concluded that such awareness can be realized through education.

The environment awareness education lays emphasis on certain crucial points as alertness, location, specificity, conservation skill and sustainable development etc. Alertness includes making the person conscious about the physical, social and aesthetic aspects of the environment. Location specificity means making the people conscious of the situation of the particular location around them. Conservation emphasizes the judicious and balanced utilization of the resources rather than their increased misuse. Sustainable development or recycling of the waste material aims at saving natural resources, forest cover, discover alternative sources of energy and protecting the environment from being polluted and cut down green house gases, to protect earth from global warming. Education must focus on the above mentioned points. Only

then ecological imbalance can be curbed. Such education may be integrated at primary, secondary or higher level.

At elementary level the main focus must be the awareness or consciousness of the nature general. The environmental material should be embedded with the contents in language, social science and the natural sciences. The teacher concerned should follow the teaching strategies of direct observation supported by audio-visual aids.

Location orientation awareness and conservation knowledge and skill should be given due emphasis at the secondary level of formal education. Here, content may remain the same as it is at the elementary level, but the teaching strategies employed should be action oriented.

Higher education has the most important role in curbing environmental imbalances. It should focus on the sustainable development, conservation and recycling knowledge and skill depending upon the nature of the courses offered. Research activities must be encouraged in this respect at the maximum. It should include extension works too.

The aim of environmental education is clearly to show the economic, social, political and ecological interdependence of the modern world, in which decisions and actions by different countries can have international consequences. Environmental education should, in this regard, help to develop a sense of responsibility and solidarity among countries and regions as the foundation for a new international order which will guarantee the conservation and improvement of the environment.

The main aim of environmental education at the grass root level is to succeed in making individuals and communities understand the complex nature of the natural and the built environments. Further, to acquire the knowledge, values, attitudes, and practical skills to participate in a responsible and effective way in anticipating and solving social problems, and in the management of the quality of the environment.

Environmental education is hands-on, interactive learning that sparks the imagination and unlocks creativity. When it is integrated into the curriculum, students are more enthusiastic and engaged in learning, which raises student achievement in core academic areas.

Not only does environmental education offer opportunities for experiential learning outside of the classroom, it enables students to make connections and apply their learning in the real world. It helps learners see the interconnectedness of social, ecological, economic, cultural, and political issues.

Environmental education encourages students to research, investigate how and why things happen, and make their own decisions about complex environmental issues. By developing and enhancing critical and creative thinking skills, environmental education helps foster a new generation of informed consumers, workers, as well as policy or decision makers.

Environmental education encourages students to investigate varying sides of issues to understand the full picture. It promotes tolerance of different points of view and different cultures.

By incorporating environmental education practices into the curriculum, teachers can integrate science, math, language, arts, history, and more into one rich lesson or activity, and still satisfy numerous state and national academic standards in all subject areas. Taking a class outside or bringing nature indoors provides an excellent backdrop or context for interdisciplinary learning.

By exposing students to nature and allowing them to learn and play outside, environmental education fosters sensitivity, appreciation, and respect for the environment. It combats nature deficit disorder, and it is fun.

Environmental education gets students outside and active, and helps address some of the health issues we are seeing in children today, such as obesity, attention deficit disorders, and depression. Good nutrition is often emphasized through environmental education and stress is reduced due to increased time spent in nature.

Environmental education promotes a sense of place and connection through community involvement. When students decide to learn more or take action to improve their environment, they reach out to community experts, donors, volunteers, and local facilities to help bring the community together to understand and address environmental issues impacting their neighbourhood.

Environmental education helps students understand how their decisions and actions affect the environment, builds knowledge and skills necessary to address complex environmental issues, as well as ways we can take action to keep our environment healthy and sustainable for the future.

Environmental education promotes active learning, citizenship, and student leadership. It empowers youth to share their voice and make a difference at their school and in their communities. Environmental education helps teachers build their own environmental knowledge and teaching skills, and incorporate environmental education into the curriculum.

Summing up, education acts as a powerful tool in the socio-economic transformation of a society, community and nation. It sharpens the eye of knowledge, develops awareness and makes mind logical. Teacher being the agent of social change, play an active role in shaping the behaviour of children to promote desire for environmental awareness. Teachers adopt the age and level specific strategies to impart environmental education.

References:

1. Environment. *Wikipedia, the free encyclopedia*: website. URL: <https://simple.wikipedia.org/wiki/Environment> (accessed: 22.04.2019).

2. Environment. *ENCYCLOPÆDIA BRITANNICA*: website. URL: <https://www.britannica.com/science/environment> (accessed: 22.04.2019).

3. Environmental Education : Meaning, Importance and Dimensions. *Academia*: website. URL: https://www.academia.edu/12833065/Environmental_Education_Meaning_Importance_and_Dimensions (accessed: 22.04.2019).

4. Environmental education. *Wikipedia, the free encyclopedia*: website. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Environmental_education (accessed: 22.04.2019).

Якимчук М.В.

*доктор технічних наук, доцент,
Національний університет харчових технологій*

Петренко Т.В.

*старший викладач,
Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»*

СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Педагогічна наука може розвиватися лише за умови збагачення її новими фактами, здобутими у процесі науково-дослідної роботи. Хороший викладач, щоб краще й глибше оволодіти своїм навчальним предметом, ознайомлюється з новою науковою літературою, стежить за розвитком цієї науки за кордоном, аналізує основну методичну літературу, уважно опрацьовує науково-методичні журнали зі свого предмета, вивчає досвід навчально-виховної роботи своїх колег за фахом, експериментально перевіряє доцільність запровадження у власну практику педагогічних новацій [1, с. 49-50].

Професіоналізм викладача вищої школи – це фундаментальні, набутті протягом усієї діяльності, науково-практичні знання, уміння та навички спрямовані на реалізацію педагогічної спрямованості та дослідної роботи в умовах вищого навчального закладу, що сприяє становленню професійних якостей, які мають відповідати Європейському стандарту.

В основі всієї діяльності щодо забезпечення якості лежать дві споріднені цілі: підзвітність і покращення. Узяті разом, вони створюють довіру до діяльності закладу вищої освіти. Успішно запроваджена система забезпечення якості надаватиме інформацію, що засвідчує заклад освіти та громадкість у належній якості діяльності закладу вищої школи (підзвітність) та надаватиме поради і рекомендації щодо того, як можна покращити те, що заклад робить (покращення) [2, с. 7].

Поступова інтеграція вищої освіти України до Європейського рівня передбачає перехід від сталих форм донесення інформації викладач-студент через звичайну лекцію до використання Інтернету, який сприяє розвитку дистанційного навчання студентам з різними можливостями, залученням представників компаній (майбутніх роботодавців) для передачі досвіду та проходження практики під час навчання з можливим працевлаштуванням. Сучасний викладач повинен чітко розуміти та аналізувати ситуацію, що складається в умовах навчальної аудиторії й формулювати завдання щодо їх вирішення за рахунок створення якісного підходу.

Закон України «Про вищу освіту» передбачає наступні підходи для покращення якості вищої освіти в цілому:

1. Визначення принципів та процедур забезпечення якості вищої освіти.

2. Здійснення моніторингу та періодичного перегляду освітніх програм.

3. Щорічне оцінювання здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних і педагогічних працівників вищого навчального закладу та регулярне оприлюднення результатів таких оцінювань на офіційному веб-сайті вищого навчального закладу, на інформаційних стендах та в будь-який інший спосіб.

4. Забезпечення підвищення кваліфікації педагогічних, наукових і науково-педагогічних працівників.

5. Забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, у тому числі самостійної роботи студентів, за кожною освітньою програмою.

6. Забезпечення наявності інформаційних систем для ефективного управління освітнім процесом.

7. Забезпечення публічної інформації про освітні програми, ступені вищої освіти та кваліфікації.

8. Забезпечення ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових працях працівників вищих навчальних закладів і здобувачів вищої освіти.

9. Інших процедур і заходів [3].

До професійно значущих якостей відносять доброзичливість, об'єктивність, вимогливість, самостійність, самоконтроль, порядність, оптимізм, наявність педагогічних здібностей. Ці якості підвищують продуктивність та ефективність педагогічної діяльності [1, с. 58].

Отже, становлення професійних якостей вимагає від викладача вищої освіти постійного використання інноваційних технологій; займатись дослідницькою діяльністю в системі освіти; проходити підвищення кваліфікації на конференціях різного рівня та тренінгах.

Список використаних джерел:

1. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. – К.: «Академвидав», 2006. – С. 49, 50, 58.
2. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). Ухвалено Міністерською конференцією в Єревані, 14-15 травня 2015 р. – С. 7.
3. Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII «Про вищу освіту».

СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Воробей К.М.

студентка,

*Миколаївський національний університет
імені В.О. Сухомлинського*

ЛІТНІ ТАБОРИ ДЛЯ ЛЮДЕЙ ПОВАЖНОГО ВІКУ

Значне збільшення частки людей похилого віку у загальній структурі населення впливає практично на всі сфери життєдіяльності, що стосуються сфер політики, економіки, медицини, освіти, загально-соціальних інститутів та взагалі на соціальну політику держав [1]. За статистикою, кожен п'ятий українець – людина похилого віку. Згідно із соціологічними прогнозами, до 2050 року їхня кількість може збільшитися до 38%. Проблема допомоги людям літнього віку визнана на міжнародному рівні. Виконуючи рекомендації Мадридського міжнародного плану дій щодо старіння в рамках проекту Фонду народонаселення ООН, Україна починає роботу в цьому напрямі. Але поки що проблем більше, ніж досягнень: дефіцит кваліфікованих кадрів, фінансів, відсутність державної програми медико-соціальної допомоги пенсіонерам. Про те, в якому тяжкому становищі перебувають самотні люди похилого віку в будинках престарілих, які цілком залежать від держави, і говорити не доводиться [2].

Люди похилого віку не тягар для суспільства, вони можуть бути і шансом поліпшити стандарт життя в країні, потужним чинником гуманізації соціуму. Але важливо підкреслити, що соціальна ізоляція в довгостроковій перспективі робить нестерпним життя для всіх. Це вирішальне запитання: чи можуть наші суспільства обійтися без свого старого компонента, без тих більш уразливих, менш самодостатніх, бідніших старих людей, які не виробляють і – що ще

гірше – навіть не споживають? [2]. Тому існує потреба в удосконаленні роботи з цією категорією населення. Реформування повинно охопити механізми соціальної роботи з людьми похилого віку та систему послуг, які вони отримують. Покращити якість життя літніх людей, визнати їх досвід і життєві досягнення, підвищити їх соціальний статус. Потрібно створити умови для активної участі людей похилого віку у суспільному житті, сприяти подоланню їх ізольованості шляхом організації різноманітних заходів [3].

Зараз, створюється все більше проєктів для захисту дитинства, але у дітей та літніх людей багато схожого. Вони всі потребують нашої особливої уваги. Тобто, поруч із забезпеченням дозвілля для дітей та молоді, літні люди завжди чомусь залишалися обділеними увагою. Тому вважаю, що поруч з таборами для дітей, маємо створювати й табори для літніх людей. Ідея літніх таборів для старшого покоління з'явилася в США наприкінці 50-х років, і відтоді не втрачає своєї популярності. Засновниками першого такого табору була директор Бронкського будинку для престарілих Роуз Тишман і громадська активістка Іфігенія Сульзбергер. Більшість людей похилого віку у будинках престарілих самотні, не мають нікого, хто міг би турбуватися про них і нічого, що могло б їх зацікавити. Це нашттовхнуло Іфігенію Сульзбергер на думку, що два тижні на природі, в літньому таборі, могли б чудово допомогти літнім людям знову відчувати радість життя. На сьогодні в США існує близько 800 літніх таборів для стареньких, і їхня кількість щороку зростає приблизно на 10%. Такий відпочинок може стати чудовою альтернативою, скажімо, мандрівкам на море або в гори, позаяк є значно дешевшим і доступнішим [4].

Програма літнього відпочинку – це унікальна програма, що спрямована не тільки на відпочинок, а на емоційне та фізичне відновлення. Ціллю табору є навчитися жити в гармонії зі своїм віком, ознайомитись з проблемами старості та методів як їх побороти, як справитися зі стресом. Для України літні табори для людей похилого віку теж, не є новиною. В 2016 році завершився літній сезон у Преславському психоневрологічному інтернаті, який під порядкований Департаменту

соціального захисту населення облдержадміністрації. У цій установі вже третій рік діє оздоровчий табір для підопічних та вихованців усіх споріднених інтернатних установ області. За словами фахівців, всього у психоневрологічному інтернаті перебуває 310 осіб, до літнього відпочинку було залучено понад 200 підопічних. Подібне оздоровлення проводилося на базі ПЗОВ «Лімниця» у Калуському районі [5]. Дніпровська міська рада, яка започаткувала добру традицію такого відпочинку у таборі «Золотий вік», організатори якої мають досвід проведення подібних заходів. Кожна зміна в таборі «Золотий вік» триває 6 днів. Одна з основних переваг табору «Золотий вік» – можливість вільного спілкування відпочивальників. Пенсіонери відпочинком задоволені і дивуються, що до цього жодному з мерів міста не спало на думку створити такий табір. «Я все, що хотіла, знайшла тут. Мені подобається, що ніхто ні до чого не змушує: хочеш – вишиваєш, хочеш – плетеш. Тут всі дуже задоволені, що про нас не забули і організували нам такий чудовий відпочинок», – ділиться враженнями пенсіонерка Катерина Жуковицька. На території табору облаштовані 5 тематичних зон активності. Усі програми занять розроблені з урахуванням вікових особливостей. Так, у спортивній зоні займатимуться аеробікою і спортивною ходьбою. В інтелектуальній секції можна знайти компаньйонів для гри в шахи, шашки чи доміно. У зоні творчості літні відпочивальники займатимуться малюванням, рукоділлям, випалюванням по дереву, плетінням на шпичках чи макраме. Співи, танці, караоке, а також гра на інструментах і створення вокально-інструментальних ансамблів – таке дозвілля чекає на пенсіонерів в естрадній зоні. Оздоровча секція передбачає курс масажу за медичними рекомендаціями, кисневу терапію і фізіотерапевтичні процедури. Загалом у таборі «Золотий вік» медичному обслуговуванню приділена особлива увага. Усі відпочивальники проходять загальне терапевтичне обстеження, а протягом зміни в будь-який момент можуть скористатися послугами професійних лікарів. Пенсіонерам також пропонують більше дізнатися про історію й мистецтво України та відвідати експозиції унікального для нашої країни Музею Хреста. Відпочивальники забезпечені

збалансованим 4-разовим харчуванням. Дієтичний раціон підібраний професійним лікарем-дієтологом [6]. «Такі табори – це унікальна річ на території України. Після виходу на пенсію старші люди втрачають сенс життя, замикаються в собі, хоча ще можуть жити, ще мають, що розказати. Такими таборами ми намагаємося довести їм, що життя після 60 тільки починається», – розповіла керівник відділу «Роботи з літніми людьми» об'єднання «Самопоміч» Людмила Гришко [7].

Тому впровадження програми, літнього відпочинку для людей поважного віку, особливо при залученні молодих студентів – виконає декілька функцій: по-перше, побудови мосту спілкування між поколіннями, та дасть змогу молодому поколінню поставити себе на місце тієї людини, яка потребує піклування. Як бачите, є маса креативних рішень щодо того, організації відпочинку для людей поважного віку. І для цього необов'язково мешкати за кордоном – українські бабусі й дідусі теж були б раді відчувати нашу небайдужість до їхнього життя – і для цього в нас із вами є маса можливостей! В таборі можна проводити майстер-класи або прочитати лекцію, надати безоплатні професійні послуги. Це лише частина добрих справ, які ми можемо зробити, аби подарувати їм тепло й піклування, відчуття затишку і турботи. Бо співчуття – усюди однакове. Різні лише способи того, як ми можемо його виявити. І це залежить від нас. А тому нехай кожен із нас загляне у свою душу та простягне руку допомоги тому, хто цього потребує, подарує іншому тепло, не сподіваючись отримати щось взамін. Зробити це можна, долучившись до благодійних фондів та громадських організацій [4].

Список використаних джерел:

1. Ліфарєва Н.В. Активізація людей похилого віку у культурно-дозвілєвій діяльності проекту «Університет третього віку» / Н.В. Ліфарєва // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер.: Психолого-педагогічні науки. – 2012. – № 4. – С. 35-39. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzspp_2012_4_9.

2. Онищенко О. Кому потрібні люди похилого віку [Електронний ресурс] / О. Онищенко // ZN.Ua. – 2010. – Режим доступу: https://dt.ua/SOCIETY/komu_potribni_lyudi_pohilogo_viku.

3. Сопко Р.І. Послуги людям похилого віку в Україні [Електронний ресурс] / Руслана Іванівна Сопко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2013. – Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/1895/1/ПОСЛУГИ%20ЛЮДЯМ%20ПОХИЛОГО%20ВІКУ%20В%20УКРАЇНІ.pdf>.

4. Зелик Р. Табір для літніх франківців планують провести у вересні [Електронний ресурс] / Руслан Зелик // Газета курс. – 2018. – Режим доступу: <https://kurs.if.ua/news/tabir>.

5. Лащенко О. Старість в Україні: заслужений відпочинок чи випробування? [Електронний ресурс] / О. Лащенко // Радіо свобода. – 2010. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/2174019.html>.

6. Титаренко І.О. Соціальний захист людей похилого віку в Україні: теоретичний аспект [Електронний ресурс] / І.О. Титаренко // Режим доступу: <http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/6230/1/09-4-23.pdf>.

7. Кривецька М. У Львові організують табір для стареньких [Електронний ресурс] / М. Кривецька // Захід.нет. – 2012. – Режим доступу: https://zaxid.net/u_lvovi.

Yurko N.A.

Senior Lecturer;

Styfanysyn I.M.

Senior Lecturer;

Liorchak A.V.

Student,

Lviv State University of Physical Culture named after I. Boberskyi

Tyndyk N. A.

Teacher of the Highest Qualification Category,

Lviv Lyceum № 66

SOCIALIZATION: THE EDUCATIONAL ASPECTS

Socialization is strongly connected to development. Humans need social experiences to learn their culture and to survive [1]. Through socialization, people learn to identify what is important and valued within a particular culture. The role of socialization is to acquaint individuals with the norms of a given social group or society. It prepares individuals to participate in a group by illustrating the expectations of that group. Socialization prepares people for social life by teaching them a group's shared norms, values, beliefs, and behaviours.

Socialization is the process whereby an individual learns to adjust to a group or society and behave in a manner approved by the group or society. According to most social scientists, socialization essentially represents the whole process of learning throughout the life course and is a central influence on the behaviour, beliefs, and actions of adults as well as of children [2]. Socialization is very important for children, who begin the process at home with family, and continue it at school. They are taught what will be expected of them as they mature and become full members of society. Socialization is also important for adults who join new social groups. Broadly defined, it is the process of transferring norms, values, beliefs, and behaviours to future group members.

Socialization is the social processes through which new members of society develop awareness of social norms and values and help them

achieve a distinct sense of self. It is the process which transforms a helpless infant into a self-aware, knowledgeable person who is skilled in the ways of a society's culture [3]. An individual becomes a member of society when he interacts with other individuals. For living in society, a person requires some specific methods and techniques to effects his social life and become a proper member of society.

So, it is the socialization process which moulds a baby into a social person of society. When an individual comes to the new world, he faces many social problems for which social control is necessary. An individual learns language, culture, values, norms, attitudes and behaviours, which moulds his personality and becomes a social being. Individual learns more about culture and transmits these norms to the next generation. Socialization is a process by which culture is transmitted to the younger generation and men learn the rules and practices of social groups to which they belong. It is the process by which individuals are taught what society expects of them and how they are supposed to behave in society.

Socialization is normally discussed in terms of primary socialization, which is particularly intense and takes place in the early years of life, and secondary socialization, which continues throughout the life course.

Primary socialization for a child is very important because it sets the ground work for all future socialization. Primary socialization occurs when a child learns the attitudes, values, and actions appropriate to individuals as members of a particular culture. It is mainly influenced by the immediate family and friends.

Secondary socialization refers to the socialization that takes place throughout one's life, both as a child and as one encounters new groups that require additional socialization. Secondary socialization refers to the process of learning what is the appropriate behaviour as a member of a smaller group within the larger society.

Socialization takes place through various agencies, such as the family, school, peers, mass media, public opinion, and religion. Each of them plays a major role in the socialization and, ultimately, the education process. From the moment a child is born, his or her education begins.

At first, education is an informal process in which an infant watches others and imitates them. As the infant grows into a young child, the process of education becomes more formal through play dates and preschool.

Formal education plays a large role in the socialization of students. Starting with the preschool years, children are taught to behave in certain ways, many are gender-specific, and long-lasting effects such as a negative self-image and the development of eating disorders are discussed here [4].

Every civilized society, therefore, has developed a set of formalized agencies of education, such as schools, colleges, and universities, which have a great bearing on the socialization process. It is in the educational institutions that the culture is formally transmitted and acquired. Once in grade school, academic lessons become the focus of education as a child moves through the school system. But even then, education is about much more than the simple learning of facts.

In terms of socialization, the modern system of mass education is second only to the family in importance. It promotes two main socializing tasks: homogenization and social sorting. The educational institutions not only help the growing child in learning the language and other subjects but also instil the concept of time, discipline, teamwork, cooperation and competition. Through the means of reward and punishment, the desired behaviour pattern is reinforced.

The function of the school has considerably changed in the rapidly changing environment. The traditional function of imparting the basic skills is now no longer considered to be adequate to meet the present challenge. An educational institution is a very important social and the means by which individual acquires social norms and values, like the values of achievement, civic ideals, solidarity and group loyalty, beyond those which are available for learning in the family and other groups.

The socialization process has an enormous impact on children and teens in the context of the learning process. Family, school, peers, mass media, and religion each play a role in the collective process we term education. Educational institutions try to impress upon children the

importance of working for rewards, and they try to teach neatness, punctuality, orderliness, and respect for authority. Teachers are called upon to evaluate how well children perform a particular task or how much skill they have.

Thus, in school, children's relationships with adults move from nurture and behavioural concerns to the performance of tasks and skills determined by others. Through the curriculum, the school in a formal way provides the child with the necessary skills and knowledge as regards their future life.

With the help of basic intellectual skills such as reading, writing, verbal expression, quantitative and other cognitive abilities, education teaches well how people communicate with each other according to positions in society. Educational systems socialize students to become members of society, to play meaningful roles in the complex network of independent positions.

Education helps in shaping values and attitudes to the needs of the contemporary society. It widens the mental horizons of pupils and teaches them new ways of looking at themselves and their society. Education offers young people opportunities for intellectual, emotional and social growth. Thus it can be influential in promoting new values and stimulating adaptation to changing conditions.

Informally, school enables the child to learn a number of other social roles and skills which are also important for his overall development as a member of society. Education teaches the laws, traditions and norms of the community, the rights that individuals will enjoy and the responsibilities that they will undertake.

Education teaches one how to behave toward his playmates and adults, to share things and ideas, to compete responsibly, and to cooperate. It instils the community's pattern of respect; thus how to relate to others well and obey rules. Education leads toward tolerant and humanitarian attitudes.

Since children come from different backgrounds, the task of education therefore is to intercept and change or modify those aspects which may not be acceptable to the community. At the same time, those aspects of training which are meaningful are encouraged. Most of the informal

learning occurs mainly within the peer group setting. The peer groups affect the socialization process both in school and in the neighbourhoods.

Education represents a formal and conscious effort by the society to socialize its young. It does this through the content of the curriculum and co-curricular activities. They also socialize the young through teachers' attitudes and values that they communicate to the child. Teachers also act as models for students.

Education is expected to nurture, shape or mould students in ways that ensure the attainment of certain prescribed attitudes and skills. Thus, creating academic mastery, teaching social interaction skills, helping students develop societal commitment and loyalty are examples of goals that education reasonably might be expected to attain. All these are aspects of socialization.

In sum, socialization is a processes with the help of which a living organism is changed into a social being. It is a process through which the younger generation learns the adult role which it has to play subsequently. It is a continuous process in the life of an individual and it continues from generation to generation.

Socialization is a process of cultural learning whereby a new person acquires necessary skills and education to play a regular part in a social system. The process continues throughout life as each new situation arises. Socialization is a life long process till to the end of life.

References:

1. Socialization. *Wikipedia, the free encyclopedia*: website. URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/Socialization> (accessed: 21.04.2019).
2. Socialization. *ENCYCLOPÆDIA BRITANNICA*: website. URL: <https://www.britannica.com/science/socialization> (accessed: 21.04.2019).
3. What is Socialization? *ReviseSociology*: website. URL: <https://revisesociology.com/2017/09/07/what-is-socialization/> (accessed: 21.04.2019).
4. Function of Education: Socialization. *eNotes*: website. URL: <https://www.enotes.com/research-starters/function-education-socialization> (accessed: 21.04.2019).

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

Васильєва К.С.

студент;

Польгун К.В.

*кандидат педагогічних наук, асистент, методист,
Криворізький державний педагогічний університет*

ОЧНА ТА ДИСТАНЦІЙНА ПІДГОТОВКА УЧНІВ ДО ОЛІМПІАД

Поміж пріоритетних завдань сучасної педагогіки – виявлення обдарованих дітей, створення умов для розвитку їх здібностей та потенційних можливостей. Освітній процес у сучасній школі має бути спрямований на досягнення такого рівня освіченості учнів, який був би достатній для творчого розв'язання світоглядних проблем теоретичного або прикладного характеру, самореалізації [2, с. 49].

Процес підготовки учнів до олімпіад характеризується систематичністю, наступністю та перспективністю. Підготовка здійснюється на уроках математики, але основна її частина припадає саме на позакласну та дистанційну роботу. Під час очних занять вчитель може запропонувати учням різноманітні вправи та завдання для розвитку пізнавальної активності та мотивувати учнів на подальшу дистанційну роботу з теми.

Наприклад, під час вивчення тем «Степінь числа» або «Ділення з остачею» у 5 класі можна запропонувати школярам таке завдання: «На яку цифру закінчується число 777^{777} ?» [1, с. 98].

Розв'язання: випишемо останні цифри декількох початкових степенів сімки: 7, 9, 3, 1, 7, ... На п'ятому кроці остання цифра повторилася, отже довжина циклу дорівнює 4, тому потрібно 777 поділити на 4 з остачею.

$777 = 194 \cdot 4 + 1$. Отже, останньою цифрою числа 777^{777} буде 7.

На підсумкових уроках з теми «Найбільший спільний дільник та найменше спільне кратне» у 6 класі можна розв'язати таке завдання: «Чи існує такі два натуральні числа a і b , у яких $\text{НСД}(a; b) = 110$, а $\text{НСК}(a; b) = 2000$?» [1, с. 92].

Розв'язання: не існує, так як для довільних двох натуральних чисел a і b $\text{НСД}(a; b)$ є дільником $\text{НСК}(a; b) = 2000$. Але 110 не є дільником числа 2000.

В якості підготовки до олімпіади під час вивчення теми «Степінь з натуральним показником» у 7 класі доцільно виконати наступне доведення: «Доведіть, що число $222^{555} + 555^{222}$ ділиться на 7» [1, с. 99].

Доведення: перший доданок при діленні на 7 дає остачу 6, а другий – 1. Сума остач ділиться на 7, отже, дане число ділиться на 7.

Труднощі в учнів викликають і геометричні задачі, що обов'язково включаються до олімпіадних завдань для будь-якого класу. Наприклад, «Прямокутник розміром 20×30 розбитий на квадрати 1×1 . Чи можна провести пряму, що перетинає (по внутрішніх точках) 50 квадратів прямокутника?» [1, с. 122].

Розв'язання: при переході з одного квадрата в сусідній пряма перетинає або вертикальну, або горизонтальну лінію сітки, що складається з границь клітинок. Ніяку з цих ліній вона не може перетнути двічі. Всередині прямокутника розміщено $19 + 29 = 48$ ліній сітки. Значить, пряма не може перетнути більше 49 квадратів. Отже, пряму, що перетинає 50 квадратів прямокутника, провести не можна.

І таких прикладів, що пов'язані з навчальною програмою, можна навести багато. При цьому багато тем, що виносяться на олімпіаду до неї не входять. До них можна віднести наступні:

- «принцип Діріхле»;
- «задачі на інваріант»;
- «задачі на розфарбовування» та інші.

Саме вивчення таких тем доцільно організувати у дистанційному курсі. Для подання його структурних елементів потрібно включити наступні ресурси:

- для подання теоретичного матеріалу (текстові повідомлення, презентації тощо);
- для закріплення ключових, основоположних понять і термінів – глосарій;
- приклади розв’язань задач з поданої теми (текстові повідомлення з гіперпосиланнями на глосарій, теоретичний матеріал, відеофрагменти пояснення вчителя);
- для перевірки якості засвоєння навчального матеріалу – елементи «Завдання», «Тест» або посилання на заочні Інтернет-олімпіади (наприклад, на освітньому порталі «На урок», «Всеосвіта» тощо).

Наведемо у таблиці 1 приклади розв’язань завдань з пропонованих вище тем, що доцільно розмістити в дистанційному курсі.

Можна рекомендувати учням при самостійному розв’язуванні таких задач користуватися додатковою літературою, знаходити розв’язки завдань в Інтернет. Також можна створити форум для обговорення питань, завдань, що викликали труднощі під час підготовки, тобто таким чином організувати групову роботу у дистанційному курсі.

Таблиця 1

**Приклади розв’язань олімпіадних завдань
для дистанційного курсу**

Тема	Завдання	Розв’язання
1	2	3
Принцип Діріхле	1. У школі навчаються 600 учнів. Довести, що хоча б двоє з них народилися в один день року.	Найбільше днів буває у високосному році – 366. Якщо дні вважати клітками, а учнів – кроликами, то за принципом Діріхле в деякій клітці сидять не менше як двоє кроликів, тобто більше від одного кролика. Отже, не менше двох учнів народилися в один день року.

Продовження таблиці 1

1	2	3
Принцип Діріхле	У ящику лежать 10 пар чорних рукавичок і 10 пар червоних одного розміру. Скільки рукавичок потрібно витягнути з ящика навмання, щоб серед них були хоча б дві рукавички одного кольору?	Якщо за «клітки» прийняти кольори рукавичок, то взявши три довільні рукавички, ми отримаємо, що в одній із «кліток» знаходяться два «зайці» — рукавички. А це і вимагається в задачі. Отже, щоб були дві рукавички одного кольору, потрібно витягнути щонайменше 3 рукавички.
Задачі на інваріант	1. Вчитель написав на картці число 20. Тридцять три учні передають цю картку одне одному, і кожен за бажанням додає до числа чи віднімає від нього одиницю. Чи можна в результаті отримати число 10? [1, с. 127].	Від додавання чи віднімання одиниці змінюється парність числа. Тому, якщо 33 рази змінювати парність числа 20, то в результаті отримаємо непарне число. Отже, число 10 отримати не можемо. (Інваріантом є періодична зміна парності).
	2. По колу розставлено 9 чисел: 4 одиниці і 5 нулів. Кожну секунду над числами виконують наступну операцію: між сусідніми числами ставлять нуль, якщо вони різні, і одиницю, якщо вони рівні; після цього старі числа стирають. Чи можуть через деякий час всі числа стати однаковими? [1, с. 127].	Комбінацію із дев'яти одиниць раніше, ніж із дев'яти нулів, отримати не можна, так як для появи дев'яти одиниць попередні цифри повинні бути однаковими – всі нулі або всі одиниці. Якщо ж отримали 9 нулів, то на попередній стадії нулі і одиниці мають чередуватися, що неможливо, так як їх кількість різна.

Закінчення таблиці 1

1	2	3
Задачі на розфарбовування	1. Мишка гризе куб, складений із 27-ми одиничних кубиків. З'ївши 1 кубик, вона переходить до сусіднього з ним через спільну грань. Чи може мишка з'їсти весь куб, крім центрального кубика? [3, с. 16].	Розфарбуємо кубики в два кольори так, щоб кожен два сусідні кубики були різного кольору. У колір центрального кубика будуть замаловані 13 із них, а в інший колір – 14. Мишка може з'їсти по 13 кубиків кожного кольору. Отже центральний кубик залишитися не може.
	2. Доведіть, що шахову дошку 10x10 не можна заповнити 25-ма плитками 4x1. [3, с. 18].	Розмалюємо дошку в чотири кольори так, щоб кольори рядків зліва на право чергувалися так: 1-ий, 5-ий, 9-ий рядки: 1, 2, 3, 4, 1, 2, 3, 4, 1, 2. 2-ий, 6-ий, 10-ий рядки: 2, 3, 4, 1, 2, 3, 4, 1, 2, 3. 3-ій та 7-ий рядки: 3, 4, 1, 2, 3, 4, 1, 2, 3, 4. 4-ий та 8-ий рядки: 4, 1, 2, 3, 4, 1, 2, 3, 4, 1. Тоді всякий прямокутник 4x1 покриває по 1 разу кожен із кольорів. Отже для покриття всієї дошки вказаним способом необхідно, щоб клітинок кожного кольору було по 25. А для поданої дошки це не виконується.

Для успішної підготовки учнів до олімпіад вчителю необхідно вибудовувати навчальний процес таким чином, щоб учні заглиблювалися в атмосферу пошуку, розв'язували поставлені проблеми як під час очного так і дистанційного навчання. Підбираючи систему завдань для дистанційного курсу намагатися домогтися диференціації, впливу на розвиток кожної дитини з урахуванням її інтересів, мотивів, системи цінностей; стимулювати розвиток здібностей кожного учня.

Список використаних джерел:

1. Бахтина Т. П. Раз задачка, два задачка...: пособие для учителей / Т.П. Бахтина. – Минск : Аверсэв, 2008. – 219 с. : ил.
2. Бухлова Н.В. Обдарована дитина. Психолого-педагогічний супровід / упоряд. Ж. Сташко – К.: Шк.світ, 2013. – 104 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).
3. Федак І.В. Олімпіади з математики: 1987-2016 роки. Завдання, відповіді / І.В. Федак. – Х. : Видавнича група «Основа», 2016. – 239 с.

Lytovchenko O.M.

Student,

Mykolaiv V.O. Sukhomlynskyi National University

INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN TEACHING ENGLISH

The modern technologies help people in different daily situations: from quick calculating some data at their works to creating live video chats between different organizations in order to discuss some issues. Our society is growing and developing fast every day, and we, willing to reach high results, have to follow this pace to manage to do everything in time and not to be the last. As we know, one of the most important skills that everyone should have to be able to achieve high results in different fields is knowing the English language. In this case, innovative technologies provide a lot of opportunities to make this process interesting and successful.

Teaching English is a process that includes not only giving typical information about this subject to students but also everything that helps to develop communication skills and the ability to use all getting knowledge in practice. So, the main purpose of a teacher is to make students be able to deal with people in the language that is studied.

The most popular and powerful ways to develop this skill are writing a blog, recording podcasts or making videos about various topics.

The main idea in this activity is in helping students to share their thoughts, ideas and some emotions in English. Besides, a teacher can motivate them to do this task and make them feel comfortable showing own examples of this exercise. The interesting thing in this way of learning is that learners are able to listen to podcasts of each other and make some conclusions comparing a lot of audios. This work implies that students prepare audio, that they are going to post on their audio blogs, and then share all materials with others to anticipate in-class debate [5, p. 146].

In the modern era, young people prefer to communicate with their friends and even relatives using messengers or social media rather than meeting in person. This way of communicating helps them to stay in touch with everyone and save time for other important daily tasks. To make this process useful and adopted for learning the language, they can find pen pals and chat with them in their spare time. It means that students can learn English and practice it without spending extra time and just doing things that are ordinary to them. The main idea in this activity is that even though learners don't have any opportunities to visit English spoken countries, they certainly have access to deal with a lot of people who live there [3, p. 35]. Teachers can encourage students to chat with native speakers creating group chats with people from other countries who are also willing to communicate, share their knowledge and help others. Moreover, to make this activity as a habit, a teacher can suggest to students to create their own chat and type there in English. This way of learning English can be not only useful but also fun for them.

Many educationalists point the necessity of using the innovative technologies in classrooms because this way provides a lot of opportunities for students to get new information much quicker. Nowadays special attention is paid to interactive whiteboards (IWB) that are commonly used not only at universities and colleges but also at a lot of primary and intermediate schools. Using this equipment helps teachers to show their presentations, diagrams, videos, pictures and other kinds of information in one 'place'. For example, at only a touch a teacher can play

a podcast, show a transcript of it, highlight some important information or even write something over the image [4, p. 123]. Besides, in these conditions teachers don't need to make copies of extra work and give them to students because all information, that relates to a subject, can be shown on the whiteboard.

As it was mentioned earlier, students who learn English should do it enjoying this process. That is why many teachers who are willing to attract children's attention start to conduct different games in their classes. Besides, it can be not only video games but also board or intellectual games that have the same result. The main advantage in this method is that learners are interested in the whole process and at the same time they focus on the language they learn. Ken Beatty states that a degree of excitement is very important, particularly in the case when there are some young learners who lack motivation for learning [1, p. 61]. Moreover, games can be suitable not only for children who study at school but for students too. In this case, a teacher has to have a good experience in teaching and be able to find new ways how to attract attention using interactive games. For instance, at universities professors are used to make some quizzes in specific websites where students are supposed to answer as quickly as possible to get high results. The desire to be the winner in this game motivates them to be prepared for each class and listen to all information that is given by a professor carefully. In this particular situation, the main role is taken by competition between all members of a group of students that inspires them to show their mental abilities. Anyway, all these games must be made to create a friendly atmosphere where everyone supports each other.

Another modern achievement that has an influence on our educational system is teaching through online courses. A course is a new method of education which gives the opportunity to learn a specific set of skills or knowledge in a short period, often between six and fifteen weeks [2, p. 6]. As for online courses, they have much more advantages, such as:

- people don't need to attend classes, so they can learn at home;

- learners have a flexible schedule that means they can take lessons at the most appropriate time;
- as a rule, lessons in online courses are shorter and more effective;
- students don't have to buy some extra books or other materials for a course because all the information is displayed on the screen of a computer.

As we can see, online teaching is a way of studying that provides a lot of advantages for both learners and teachers. To make an online course really useful a teacher should create own electronic material because there are a lot of reasons for that. And the first one is the opportunity to make some extra exercises for those students who learn information more slowly than others and more difficult tasks for those who assimilate material easier. The second reason is the availability of all required resources that can be used in future classes with other students. Besides, in these conditions, a teacher gets a good experience because he/she observes how useful certain material is [4, p. 126].

In conclusion, knowing English is one of the most important requirements in the business world, so every day more and more people start learning it realizing the whole importance of this language. In the modern era, the main goal of teachers is to give all necessary information to students using as much as possible newest equipment to accelerate the process of learning. However, nowadays not all of these mentioned methods are commonly used in teaching due to different economic and educational problems in a lot of countries. Anyway, in the near future, they will become more popular because of their advantages and useful features.

References:

1. Beatty, Ken. Teaching and researching computer-assisted language learning / Ken Beatty. – 2nd ed. London: Pearson Education, 2010.

2. Boettcher, Judith V. The online teaching survival guide: simple and practical pedagogical tips / Judith V. Boettcher, Rita-Marie Conrad. San Francisco: Jossey-Bass, 2010.

3. Chapelle, Carol. English language learning and technology: lectures on applied linguistics in the age of information and communication technology / Carol A. Chapelle. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2003.

4. Dudeney, Gavin. How to teach English with Technology / Gavin Dudeney, Nicky Hockly. Harlow: Pearson Longman, 2008.

5. Erben, Tony. Teaching English language learners through technology / Tony Erben, Ruth Ban, Martha Castaneda. New York: Routledge, 2009.

НОТАТКИ

НОТАТКИ

Наукове видання

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ
ТА РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК**

**МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Матеріали друкуються в авторській редакції

Дизайн обкладинки: А. Юдашкіна
Верстка: І. Стратій

Контактна інформація організаційного комітету:
73021, Україна, м. Херсон, а/с 20,
Науковий журнал «Молодий вчений»
Телефон: +38 (0552) 399 530
E-mail: info@molodyvcheny.in.ua
www.molodyvcheny.in.ua

Підписано до друку 20.05.2019. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 6,98. Тираж 100. Замовлення № 0519/17.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Надруковано: Видавничий дім «Гельветика»
Україна, м. Херсон, вул. Паровозна, буд. 46-а
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.